

ХАҢЫАТ
1937 СЫЛТАН
ТАХСАР

САХА РЕСПУБЛИКАТЫН НЬУРБА УЛУУҢУН ХАҢЫАТА

НЬУРБА

12+

ТЭРИЙЭЭЧЧИЛЭР: СР Правительствота, Ньурба улууһун "Ньурба" ("Огни Нюрбы") хаһыат редакцията" автономнай тэрилтэ

От ыйын 1 күнэ – Саха сиригэр национальнай бэчээт күнэ

Уважаемые работники печати, средств массовой информации, ветераны отрасли!

От имени руководства Республики Саха (Якутия) и от себя лично поздравляю вас с Днём национальной печати!

Этот праздник был учрежден ровно год назад и олицетворяет преемственность традиций в журналистике и издательском деле на многонациональной земле Олонхо, объединяет всех тех, кто трудится во имя сохранения самобытности родных языков, приумножения духовных ценностей народа.

1 июля 1907 года увидела свет газета на якутском языке "Саха дойдута" ("Якутский край"), у истоков которой стоял выдающийся общественный, политический деятель, просветитель Василий Никифоров-Кулумнүүр со своими сподвижниками. Издание первого общественно-политического и литературного издания заложило основы национальной журналистики, популяризации якутского литературного языка.

В этом году мы отмечаем знаменательные даты - 100-летие выхода первого официального издания "Манчаары" на якутском языке и 160-летие первой типографии. Эти события создали предпосылки для становления не только печатного дела и информационного пространства, но и современной якутской литературы, языковой культуры в северном крае.

В праздничный день позволяю выразить слова благодарности ветеранам печати, всем труженикам пера, издателям, полиграфистам за ваш созидательный труд во благо социально-экономического развития республики.

Сегодня в цифровой век современные технологии повышают оперативность донесения и доступность информации, расширяют возможности для претворения творческих идей, замыслов. В этих условиях от вашей компетентности, принципиальности и ответственности во многом зависит формирование общественного мнения, консолидация гражданского общества и популяризация родных языков. Уверен, ваше мастерство, преданность профессии, неравнодушие и в дальнейшем будут направлены на сбережение уникального наследия журналистики и печатного дела многонациональной Якутии.

Желаю творческих успехов в реализации новых интересных проектов, отклика у читателей, крепкого здоровья, счастья и благополучия вам и вашим близким!

Глава Республики Саха (Якутия)
А.С. НИКОЛАЕВ.

Уважаемые работники печати, журналисты!

От всей души поздравляю вас со значимым для всех нас праздником - с Днем национальной печати!

1 июля 1907 года вышел первый номер газеты "Саха дойдута" ("Якутский край") на якутском языке, которая заложила основу якутской журналистики и литературного языка в целом. Учитывая важность даты 1 июля в истории становления национальной печати в республике, Главой Республики Саха (Якутия) Айсеном Николаевым этот праздник начал отмечаться с прошлого года.

Современные медиа играют важную роль в формировании гражданского общества. Наши СМИ со своей богатой историей, успешно развиваются, осваивая современные цифровые технологии, уверенно шагают в ногу со временем. Печатные СМИ и якутская литература являются настоящим источником духовного

развития, носителем и хранителем истории народа саха. Сохранение родного языка - это наша общая задача. Наступило время, когда язык возможно сохранить и в цифровом формате. Так, в этом году открыт интернет-сайт районной газеты "Ньурба" в УлусМедиа, что намного расширило доступ к массовому читателю. Сама газета продолжает также успешно выходить в печатном виде.

Дорогие друзья! Желаю вам творческого вдохновения, интересных идей и публикаций, благополучия, счастья и крепкого здоровья! Будьте достойными продолжателями славных традиций якутской журналистики! С праздником!

С уважением
глава МР "Нюрбинский район"
Алексей Михайлович ИННОКЕНТЬЕВ.

Ытыктабыллаах ааҕааччыларбыт!

Саха бэчээтигэр, саха суруналыыстыкатыгар былырыннаттан олохтоммут үтүөкэн күүмүт, национальнай бэчээт күнэ, тийиһин кэлбитинэн ис сүрэхпиттэн эбэрдэлиибин! Биһиэхэ, "Сахабэчээтин" үлэһиттэригэр, бу ордук күндү уонна долгутуулаах күн. Саха тылын күннээҕи харыстабылыгар, маннайгы күөнүгэр туран кириэстэчи, саха тылын туруулаһааччы бүгүн - сахалы тыллаах бэчээтэ. Ити өйдөбүл суолтата маннык: сахалы тылын тахсар кумааҕы хаһыаттарбыт бүгүн көмүс кэриэтэ күндү, нуруот хараҕын дьүккэтин курдук суолталаахтар. Ааҕааччыларбыт өскөтүн эһиги өйөөн, сурутан, ычачка сыйыаран, илдэ сырыттааххытына, сахабыт тылын сайдытыгар улахан кылаат оноробут, тус санаабытыгар да ордук үчүгэй, кэрэхсэбиллээх. Оттон биһиги өрүү махтанабыт, эһиги тускутугар үлэлиибит.

Эһигини Саха бэчээтин күнүнэн эбэрдэлээн туран, биһир сүл иһигэр биһиги тэрилтэбитигэр "Сахабэчээккэ" туох үлэ барбытын, ханнык былааннар торумнаалларын эһиэхэ анаан хайаан да кэпсибит, тириэрдэбит.

Аан дойдуну урдунэн турбут хамсык ыарыта өссө сабаланын инниттэн, цифровой сайдыы балыкханнык барбыта. Оттон билигин үөрэх он-лайн, үлэ үксэ он-лайн көстө, сыһынараба көһүү тэтимэ кизг арыттаах хардыларынан баран иһэрин, хас биһирди киһи эппитинэн-хааммытынан биллибит. Бу олох хаамыта. "Сахабэчээт" сана сүүрээнири киллэрэн, хас улуус аайы сонуну кизник тарҕатар сетевой таһаарыылары (сайтары) олоххо киллэрдэ. Билигин улуус сонуннара тута интернет ситимигэр тахсан иһэллэр, дьон-сэргэ наадыар инфраструктура кэтэһиннэриитэ суох, дэбизис тийиһин тарҕанан иһэр. Бу түргэн, суһал иһитиннэриилэргэ, элбэх хаартыскалаах, видеолаах, хаһыат балаһатыгар баппат, улахан матырыйаалларга олох үчүгэй көдүүс буолла.

Салгыы улуус, нэһиликтэр историяларын, ытык дьонун-сэргэтин, бэтэрээнири тустарынан эһи хомуйан, киллэрэн иһиктээхпит. Улуус историята барыта улуус хаһыатыгар баар буолаба - ол билигин аны интернет ситимигэр кириэстэ, кэнээн, төһө бабарар хаартыскаланан, суруктанан-бичиктэнэн тахсыаба. Хаһыаттарбыт архыыптарын сыһынараба көһөрүү үлэтэ күүтэр. Ити сетевой таһаарыыларбыт улахан платформага оноһуллан, тангылан табытылар, салгыы сыһына аайы эһи дьонго туһалаах сервистарынан байытыллан, кэнээн-ханаан иһиктээхпит. Чааһынай биллэриилэр, үлэ булуута, афиша онтон да атын сервистарынан ханатыллаахтаах. Ханнык бабарар улуустан чааһынай биллэрини булан ыларга, эбэтэр биһиргэ ордук табыгастаах буолуоҕа.

Бу икки ситими: кумааҕы хаһыаты уонна интернет-хаһыаты биһиги тэннин тутан,

биһиргэ сайыннарыах тустаахпыт. Биһир биһир ситэрэн-хоторон биһир. Ол эрэн, туох барыта үбү эрийэр. Кэлэр сыл анаарыттан кумааҕы хаһыаттарбыт интернет ситимигэр баар таһаарыылары кытта 24 бырыһыан үбүлээһиннэрин үлэстэн, арыый балаһалара аччаан тахсыахтара. Бу болгомотолоо ааҕааччыларбыт, ыйытыахтара дьин, быһааран биһирэбит. Сыаната уруккунан хаалбыта оруннаах. Хас эмэ сыл сурутуу сыаната уларыйбакка биһир кэмнэн тутуллан тийиһин кэлбит, оттон бэчээт ороскуота күннэтэ урдүү-хамсыы турар. Манна дьин аһаастык эттэххэ, редакция үлэһиттэрэ ити ороскуоттары бэйэлэрэ уйунан, ол аата, киһир кыра үп барыта хаһыат туһугар дьин очоттон-баччаанна дьэри тийиһин кэллэ. Онон өйдүөхтэрэ, өйүөхтэрэ дьин дьоммутугар, эһиэхэ, бүк эрэнэбит.

Редакциялар үлэлэрин-хамнастарын улуус дьон-сэргэтэ, ытыктабыллаах ааҕааччыларбыт, бары көрө-истэ сылдар буолуохтаахпыт. Интернет ситимигэр сетевой таһаарыылары, социальной ситимнэрэ уонна кумааҕы хаһыаппыт эмиз барыта редакция бүтүүн коллективин үлэтин түмүгэ. Саҥа технологиялары баһылаан, биһир сүл иһигэр, эһиги тускутугар, редакциялар сана киллэрии бөбөтүн аастылар. Өссө да үөрэниэхтэрэ, сайдыахтара турдаҕа. Саҥа киллэриилэр редакция үлэтин тутулуун төрдүттэн уларьтан, тэтимирдэн биһирдилэр. Бу барыта иһинээҕи, тастан костүбэт өттүгэр хара-баһаам сыраны эрийэн оноһуллара биллэр.

Биһиги, улуус редакциялара, сонуннары кырдыктаахтык, бэрэбэркэлэммити эрэ таһаарар, тарҕатар - сүрүн тутуһар сирбит. Бу сымыйа хоп-сип тарҕана турар кэмизгэр, ити сирбитин биһиги ыһыктыбаппыт. Ханнык да ситимитигэр буолун, ааҕааччыларбытыгар кырдыктаабын, сирэй көрдөрөн, сонун, информация бастакы сирэйиттэн кэпсибит, тизрэдэбит. Онон биһигини кытта биһиргэ буоларгытыгар ыгырабыт!

Түгэниһин туһанан ытыктабыллаах ветераннарбытын, общественной корреспондентарбытын, хас биһирди редакция үлэһитин Саха бэчээтин күнүнэн эбэрдэлиибин! Баҕарбын тапталаах үлэһитигэр, талан-ылыт сулуутугар, үлэһир-хамсыыр, сайдар-үүнэр иэйиһигит аттыгытыгар баар буоларыгар, ыарахан кэмнэргитигэр ааҕааччы махтала, дьон олобун туссуута куускутугар куус эбэригэр, дойдуну иһигэр турар улахан соруктар туолан олоххо киһирлэригэр эһиги кылааккыт баара, үлэ-бүт-сырабыт түмүктээх буоларын умнубаккытыгар. Дьэбүтигэр-уоккутугар, тус олох-хутугар дьолу-соргуну!

Ньургуйаана СТРУЧКОВА,
"Сахабэчээт" САТ
генеральнай дириэктэрэ.

Ытыктабыллаах сахам дьоно, суруйааччылар, суруналыыстар, бэчээт эйгэтин үлэһиттэрэ, ветераннара!

Ил Түмэн Судаарыстыбаннай мунньаҕын уонна тус бэйэм ааппыттан Саха национальнай бэчээтин күнүнэн истинник эбэрдэлиибин!

Ааспыт үйэ санатыгар бастакы көлүөнэ интеллигеннэрибит, үөрэхтээхтэрбит омук быһытынан сайдар суолбутун тобулаары, үөрэҕи, сырдык санааны нуруокка тарҕатаары сахалы бастакы хаһыаты төрүттээбиттэрэ. Ол курдук 1907 сыл от ыйын 1 күнүгэр тахсыбыт "Саха дойдута", 1908 сыл 16 күнүгэр тахсыбыт "Саха олоҕо" хаһыаттар, 1912 сыл балаҕан ыйын 1 күнүгэр тахсыбыт "Саха саната" сурунаал саха омуга бэйэтин төрөөбүт тылыннан тахсар хаһыаттамытын, суруналааммытын ким да сатаан мэлдьэспэт кэрэхтэ, туохтаа буолбуттара, сахалы сурук-бичик, тыл-өс сайдарыгар, суругунан литературабыт үөскүүрүгэр олук уурбуттара. Сахалы бэчээт төрүттэниитэ саха нуруотун үөрэҕириитигэр, сахалы суруналыыстыка, литература төрүттэниитигэр, сахалы литературнай тыл үөскүүрүгэр туеунан да кэмнэмэт улахан быһаарар суолталаммыта.

Очотооҕу саха интеллигенциятын тумус туттар киһитэ, уопастыбаннай деятель, учуонай, суруналыыс, суруйааччы Василий Васильевич Никифоров-Кулумнүүр көбүлээн, Россия киин куоратыттан бэчээттир массына атыылаһыллан, анал сахалы шрифт кутуллан, төрөөбүт тылбытынан тахсар бастакы хаһыаппыт күн сирин көрбүтэ.

Урукку кэмгэ уһундук омнуолана, умнулла сылдыбыт история кырдыгынын Ил Дархаммыт Айсен Николаев былырын от ыйын 1 күнүн национальнай бэчээт күнүнэн биллэрэр туһунан ыйаахха илии баттаан чөлүгэр түһэрдэ.

Нуруот туһа дьин тахсыбыт сахалы бастакы хаһыаттар үтүө үгэстэрин өрөбөлүүссүйэ кэнниттэн тэриллибит, быһыл төрүттэммитэ 100 сылын бэлиэтиир "Манчаары" - "Кыым" уонна бу хаһыаттары утумнааччы "Саха сирэ", улуус хаһыаттара салҕабыттара, тусна судаарыстыбаннай бэчээт суолун тэлбиттэрэ.

Билигин кэмгэ бэчээт ситимигэр үгүс уларыйылар киһирдилэр, киһир да тураллар. Сахалы бэчээт эмиз уларыйар, олохтон хаалбат туһугар дьүккүһэр. Сурук сыһынараба, Интэриниэт куйаарыгар көһөр. Онук хаһыаттар, сурунааллар, кинигэлэр дэлэйдэн иһэллэр. Ол гынан баран, былыр да, быһыл да суруллубат суоруллубат. Бэйэтин олобун, историятын ытыгылыыр киһи аймах хайа да түгэниһэ салгынта суураллан, сииккэ сымэлийдэн хаалбат, олохтоох, үлэстээх сурук албаһын тутуһа сатыаба. Күннээҕи күүрэн эйгэтиитэн арахан, онук олохтоон суруйуу, ону тиһи, кэнэбэскигэ хааллары бэйэтэ сурук-бичик, ол иһигэр бэчээт эмиз, тусна хайысхатыгар кубулуйуоҕа.

Ытыктабыллаах Саха дьоно! Эһиэхэ барыгытыгар төрөөбүт төрүт үгэстэрибитин, ийэ тылбытын-өстүтүн, суруктун-бичиктин араначчылырга, салгыы сайыннарга анаммыт кэскиллээх айар үлэбитигэр, тус олоххутугар ситиһиһи, дьолу-соргуну баҕарабын.

Александр ЖИРКОВ,
Ил Түмэн.

– Ил Дархан нэдиэлэтэ –

Айсен Николаев ааспыт нэдиэлэбэ үлэтин сүрүн түгэннэрэ

Бэс ыйын 23 күнүгэр Айсен Николаев Нерюнгрига РФ Бырабытталыстыбатын Бэрэс-сэдээтэлин солбуйааччыта Марат Хуснуллинны кытары көрүстэ. Вице-премьери кытары РФ тырааныспарын министриэ Виталий Савельев, "Арассыыа тимиэр суоллара" хампаанна генеральной дириэктэрэ Олег Белозеров уонна тырааныспар биздэмистибэлэрин салайааччылары сырыттылар. Көрсүһүүгэ Саха сирингэр БМ Илинги полигонун сайдытытын, аэропортуу сагардыы, Нерюнгри аэропордууну сэргүүтү, Дьокуускайга, Нерюнгрига санга кыбаарталлары тутуу боппуруостарын кэпсэттилэр. Айсен Сергеевич Марат Шакирзяновичка Саха сирин этилэрин мэлдьи өйүүрүн иһин махтанна.

Бэс ыйын 23 күнүгэр Айсен Николаев ойуур баһаарынан регион таһымыгар ыксаллаах быһыы-майгы режимин олохтуур туһунан 1912 №-дээх ыйаахха илии баттаата. Онон сибээстээн ыксаллаах быһыы-майгы режимэ өрөспүүбүлүкэ салалтатын уорганнарыгар эмиз олохтоно.

Бэс ыйын 24 күнүгэр Айсен Николаев Тажикистан Өрөспүүбүлүкэтин Новосибирскайга генеральной консула Давлатходжа Ятими кытта көрүстэ. Өрүттөр атыы-эргиэн, култуура уонна гуманитарнай эйгэлэргэ биригэ үлэлээһин туругун уонна инники кэскилин туһунан кэпсэттилэр. Маны тэнэ үлэ миграциятын бэрээдэктээһин боппуруостарын ырыттылар. Ил Дархан Саха сирингэр таджиктар диаспоралара нуруоттар икки ардыларыгар сыһыаны бөбөрөтүүгэ туһуламмыт көбүлээһиннэргэ, култуура, устуорт тэрэһиннэригэр, аһымал акцияларга, холбур, Марха оскуолатыгар кыамаат ыал оҕолоругар көмө оҕорууга, көхтөөхтүк кыттарын бэлиэтээтэ. Давлатходжа Ятим Саха сирин салалтатыгар биригэ үлэлээһин хайысхаларын кэнэтиини, бэйэ бородоуксуйатын хардарыта тирээрдиини өйүүллэрин иһин махтанна уонна атыы-эргиэн кээмийин улаатыннарыыга интэриэстээхтир туһунан эттэ.

Бэс ыйын 24 күнүгэр Ил Дархан Айсен Николаев Москватаагы А.С.Логинова аатынан клиникескэй научнай-практическэй киин дириэктэрэ Игорь Хатьков кытта көрсүһүүгүргө салгыы биригэ үлэлээһин уонна уопут атастаһыы туһунан кэпсэтин барда. Бу күннэргэ Игорь Хатьков маастар-кылаастары ыытта, өрөспүүбүлүкэтээҥи онкодиспансер үлэтин кытта биригэ. Киини спецелистар таһымнара үрдүгүн уонна балыыһа оборудованиенан үчүгэй хааччылыылаабын, онон ыарыһахтарга таһымнаах көмө оҕоһуларын, тутула турар онкологическэй киин дьизэ аныгы ирдэбилгэ эппиэттирин бэлиэтээтэ.

Бэс ыйын 24 күнүгэр Айсен Николаев Евразия олохтоох уонна регионнарын былаастарын VIII Конгрессин аһыллытыгар кытына. Конгрессэрийэччилэринэн "Олохтоох былаас уонна куораттар холбоһуктара" аан дойдутаагы тэрилтэ Евразиятаагы салаата, СӨ Бырабытталыстыбата уонна "Дьокуускай куорат" куораттаагы оукурук буоллулар. Ил Дархан тэрээһин аһыллытыгар пандемия уопастыба доруобуйатын көмүскүүргэ сана сыһыаны олохтууру түргэтээн биридэ диэтэ уонна онуоха бары күүһү түмэн, бэйэ-бэйэни өйөөһүн, төһө да харгыстар баалларын иһин, биригэ үлэлээһин санга көрүнгөрүн тобулар тоҕоостообун туһунан эттэ. Айсен Николаев киини олобуун уонна доруобуйатын харыстааһын сүрүн суолталаах буолбутун бэлиэтээтэ. "Доруобуйа диэн киһи ис уонна тас туруга, тулалыы эйгэтэ чөлөөх, социальнай өттүнэн этэнгэ, духуобунай өттүнэн бөбөх буолуутун барытын хаба. Итинник улахан суолталаах боппуруос быһаарыллыыта олохтоох былаастан, куораттан, бөһүөлэктэн уонна регионтан сабаланаар", - диэн эттэ Ил Дархан.

Евразия регионнарын былааһын бэрээстэбииттэллэр, экспертэр видеоконференция нөҥүө уонна сирэй кыттан стратегическэй суолталаах уопастыба доруобуйатын бөбөрөтүү уонна доруобуйа харыстаатын ситини сайыннарыы, климат уларыйыыта, ирбэт тоң ууллууга, куорат усулуобуйатыгар олоххо тулуурдаах буолуу уо.д.а. боппуруостары ырыттылар. Кэпсэтиигэ "Олохтоох былаас уонна куораттар холбоһуктара" тэрилтэ генеральной сэкирэтээрэ Эмилия Сайз, Казань куорат мэра Ильсур Метшин, Бүтүн аан дойдутаагы доруобуйа харыстаатын тэрилтэтин Россияга анал бэрээстэбиитлэ Мелита Вуйнович, мэрдэр Азиятаагы форумнарын генеральной сэкирэтээрэ Гоштаб Мозафари, СӨ Бырабытталыстыбатын Бэрээсэдээтэлин солбуйааччы Ольга Балабкина, Дьокуускай куорат баһылыга Евгений Григорьев кытыннылар Икки күн устата конгресс чэрчитинэн питч-сессиялар, төгүрүк остуоллар, семинардар ыытылыннылар.

Бэс ыйын 24 күнүгэр хамсык дыаҥа тарҕанытын сэртээр уонна бопсор дьаһаллар тустарынан Айсен Николаев Дьокуускай уонна Ленскэй архиепискоба Романы кытта дүүллэстэ. Айсен Николаев Дьокуускай Епархиятыгар эргэгийн социальнай суолталаах боппуруостарын баһаарыга биригэ

үлэлэһэрин иһин махтанна. Судургута суох санитарнай-эпидемиологическэй быһыыга-майгыга Епархия үлэһиттэрэ итэбэллээхтэри кытта доруобуйаны харыстаныыга вакцина туһатын, санитарнай ирдэбили туһуу туһунан өйдөтөр-быһаарар тус сыаллаах үлэни ыытталар. Архиепископ Роман Ил Дарханга Саха сирин 37 медицинэтин үлэһитин, доруобуйа харыстаатын министриэ Елена Борисованы уонна вице-премьер Ольга Балабкинаны хамсык дыаҥы утары охсуһууга тус кылааттарын иһин Москва уонна Бүтүн Русь патриарха Кирилл ыйаабынан "Патриарх махтала" мэтээлинэн наҕараадалабытын, медик бырааһынныгыгар - бэс ыйын 20 күнүгэр туттарбыттарын туһунан кэпсэтэ.

Бэс ыйын 24 күнүгэр Айсен Николаев Россия Федерациятыгар Турция Өрөспүүбүлүкэтин суһал уонна боломуочуйаах посола Мехмет Самсары кытта көрсүһүүгүргө атыы-эргиэн эйгэтигэр биригэ үлэлээһин хайысхаларын ырыттылар. Ил Дархан Турция уонна Саха сирэ бизнескэ биригэүлээһиннэрин төрүгэ 2017 сылга ууруллубутун туһунан эттэ. Ол сыл Стамбулга Дьокуускай куорат күннэргэ ыытыллыбыттарга, икки куорат икки ардыгар бырааттыы сибээс олохтоммута. Саха сирин хампаанналарыгар уонна урбаанньыттарыгар анаан Стамбулга 2017 сылга, онтон Дьокуускайга Турция хампаанналарыгар анаан 2020 сылга бизнес-миссия ыытыллыбыта. Турция хампаанналарыга эргэгийн убагытлыбыт айылдыга гааһын, туризм, Жагайдаагы судоверфэ бырайыактарыгар интэриэстээхтир анаан Стамбулга 2017 сылга, онтон Дьокуускайга Турция хампаанналарыгар анаан 2020 сылга бизнес-миссия ыытыллыбыта. Турция хампаанналарыга эргэгийн убагытлыбыт айылдыга гааһын, туризм, Жагайдаагы судоверфэ бырайыактарыгар интэриэстээхтир анаан Стамбулга 2017 сылга, онтон Дьокуускайга Турция хампаанналарыгар анаан 2020 сылга бизнес-миссия ыытыллыбыта.

Бэс ыйын 24 күнүгэр Айсен Николаев РФ Суудаарыстыбаннай сэбиэтин "Үөрэхтээһин" хамыһыйатын "Орто анал үөрэхтээһин" оробучай бөлөгүн мунньабын салайан ыытта. Оффлайн уонна онлайн дьүөрэлээн ыытыллыбыт тэрээһингэ РФ Суудаарыстыбаннай сэбиэтин "Үөрэхтээһин" хамыһыйатын салайааччыта, Кировскай уобалас губернаторо Игорь Васильев, РФ үөрэбин министриин бастакы солбуйааччыта Александр Бугаев, РФ үөрэбин министриэстибэтин Орто анал үөрэхтээһинин Департаменын салайааччыта Виктор Неумывакин, Ворлдскиллс Россияга генеральной дириэктэрэ Роберт Уразов, регионнар, экономика реальный секторын тэрилтэлэрин бэрээстэбииттэллэр кытыннылар. Айсен Николаев дойдуга орто анал үөрэхтээһин кэнники үс сылаагы көрдөрүүтүнэн выпускник 40 % ылыт идэтинэн кыайан үлэ булбатын, ол каадыры бэлэмнээһин экономика ирдэбилигэр сөп түбэспэтин көрдөрөр диэтэ. Ил Дархан орто анал үөрэх тилигин каадыр, методическай уонна инфраструктура ресурстарын холбоон үбү ороскуоттуур буолбакка, инвестицияны тардар экономика тэтимин үрдэтэр үрдүк технология, цифровизация эйгэтин куордук көрүүххэ наадаатын туһунан эттэ. Орто анал үөрэхтээһин тулалыы эйгэбэ улары-ыйыларга тутта эппиэттир, түргэник уларыта тутууну ыытар кыахтаах эрэ буоллабына экономика реальный секторын көрдөбүлүнэн күрөстэһэр кыахтаах буолуога. Бири кэлимник аныгы инфраструктураны тэрийи холобурунан Саха сирэ көбүлээбит Суперкамус бырайыага буолар.

Бэс ыйын 25 күнүгэр Ил Дархан Айсен Николаев коронавирустан утары "ыраас" зоналары тэрийэр туһунан ыйаах таһаарда. Бу уопастыбаннай аһыллык тэрилтэлэригэр, фитнес-кулууптарга, тренажернай, спортивнай саалаларга, сабыһаах манежтарга, сабыһаах ханкылыыр сирдэргэ, түнүгү кулууптарга, караоке-саалаларга, букмекерскай хонтуораларга, тотализатордарга сыһыаннаах. Килийиннэри QR-куодунан эбэтэр 72 чаас иһинэн оҕоһулубут, коронавирус дыаһынан ыалдыбатах диэн ПЦР-тиэс түмүгүнэн киллэрээхтэр. Манньк хайысханан үлэлиир тэрилтэлэргэ хааччактыыр миэрэлэр туһулуубуту суоҕа, талбыт остоулга олорон, төһө багарар киһи биир остоулга аһынан, сыһынаһын сөп, ону тэнэ "ыраас" зоналаах аһыыр сирдэр үлэлиир биримэлээр хааччаа суох буолуога. Ол эрээри бу тэрилтэлэр бэрээбэрээктэн босхоломмоттор. Кэһилэр баар буоллактарына, урбаанныт административнай эппиэтинэскэ тардылыыа уонна киһи бу быраабыланан үлэлиирин бобохтара. Үйаах от ыйын 1 күнүттэн олоххо кириэр. Маныаха сана быраабыланан үлэлиэн бадалаахтар Урбаан министриэстибэтигэр сайаапка ыытталар, сөбүлэһин түһэрсэлэр.

Бэс ыйын 26 күнүгэр Олонхо ыйааҕа сабаламмытынан Айсен Николаев Саха сирин олохтоохторун эбэрдээтэ. "Олонхо ыйааҕа Сахабыт сирин бар дьонун түмэр, биһиги баай култуурабытын, добордуу сыһаммытын көрдөрөр. Былырын дыаҥ тарбынан, уустук быһыы-майгы үөскээн, хомойоох иһин, Олонхо ыйааҕа ыытыллыбатаҕа. Быһыл хааччактыыр уонна харыстыыр дьаһалла-

ры барытын туһунан ыытарга быһаарынныбыт. Бу сырыыга Өлүөхүмэ оройуонун олохтоохтору саа нуруотун улууканнаах айымнытын чөл хаалларыыга, былыргы эпоһи аныгы уопастыбаҕа таһаарыыга бэйэлэрин кылааттарын киллээрэ ситэстэннилэр. Онон быйылгы Олонхо ыйааҕа үрдүк таһымнаахтык ыытыллан, чабылхай тэрээһин буоллун! Өбүгэлэригэр кэс тылларын энцирээппэккэ, төрүт култуурабытын харыстаан, байытан кэнчээри ыччаппытыгар тиэрдээһин!" - диэн эбэрдээбэтилинэн.

Бэс ыйын 26 күнүгэр Айсен Николаев өлгөм үүнүлээх өн буордаах Өлүөхүмэ сирингэр XIV Өрөспүүбүлүкэтээҥи Олонхо ыйааҕар кытта тийдэ. Үһаах бары хааччактыыр уонна харыстанар миэрэлэри туһунан ыытылына. Кыттааччылартан туох-ханлык иннинэ быһыыны ылыттарга ирдэммитэ. Ыраахтан-чугастан кэлбит ыалдыттар Аал Дууп Хатын Маһы сөбө-махтайа көрдүлэр. Өлүөхүмэ ытык кырдыбаастара Капиталина Трынкина уонна Борис Чичирбынов күүтүүлээх Олонхо ыйааҕынан мустубут ыалдыттары уруйдуу көрүстүлэр, үтүнү-кэрэни бабардылар. Өлүөхүмэбэ эбэнки тылын илдэ сылдыааччы Ляна Яковлева аал уоту отунна, айах тутан күндүлээтэ, Ростислав Крижановский албаата. Сир-туом силигэ ситэрилибитин кэнниттэн салгыы театрилизованнай дьүһүйүү буолла. Олонхо тыйаатырын, төрүт олохтоох аһыллык аһааннаах Хотугу нуруоттар, Үүнэр көлүөнэ тыйаатырдарын артыыстара, АГИКИ устудуоннара, Өлүөхүмэ оройуонун айар кэлэктииптэрэ кытыннылар.

Ол кэннэ ыһаах сүрүн түгэнинэн Ытык дуоһаны Ил Дархан сэргэбэ аста. "Өлүөхүмэ дьонугар-сэргэтигэр, ыарахаттары аахсыбакка туран, күөстэрин түмэн бырааһынныгы тэрийбиттэригэр ис сүрэхпиттэн махтанабын. Өлүөхүмэбэ араас нуруоттар бэрээстэбиитлэрэ түмээн, үйэлэр туһары илдээхтик, эйэлээхтик олоролор, өрөспүүбүлүкэлэрин, оройуоннарын, дойдularын сайыннарар туһугар үлэлиилэр. Мин бүгүн манна элбэх улуустан, дойдуттан ыалдыттар мустубуттарыттан олус үөрэбин. Өлүөхүмэ улууһа - тыа хаһаайыстыбатын, ойуур хаһаайыстыбатын сайыннарар, бырамыысыланнай производствоны көбүлүүр, үлэни-хамнаһы өрө тутар сиринэн буолар. Бу үрдүк култуура уонна хаачыстыбалаах үөрэх сирэ. Олонхо ыйааҕа дьону-сэргэни өссө сомоолууругар уонна сана соруктары ситиһэргэ төһүү буолуулар эрэнэбин", - диэн Айсен Николаев эбэрдэтин тизэртэ. Салгыы СӨ Олонхо иккис уон сылын тэрийэһин ыытар Национальнай кэмтитэт Бэрээсэдээтэл Александр Жирков, Өлүөхүмэ улууһун баһылыга Николай Харбин эбэрдэлээтилэр. Олонхо ыйааҕын өрөгөйүнэн оһуохай түстэннэ.

Олонхо ыйааҕын кэмтигэр Өлүөхүмэ улууһа уонна Татарстан Өрөспүүбүлүкэтин Спасскай муниципальнай оройуона сөбүлэһини түһэристилэр, Николай Харбин уонна Фаргат Мухаматов илии баттаатылар. Тэрээһингэ Ил Дархан Айсен Николаев кытылыны ылла. Сөбүлэн чэрчитинэн регионнар икки ардыларыгар эргиэн уонна экэниэмикэ, култуура уонна үөрэхтээһин боппуруостарыгар биригэ үлэлэһиэхтэрэ.

Үһаах кэмтигэр Айсен Николаев олонхонуттар, хомусчуттар күөн-күрээстэрин түһүлгэлэригэр сырытта. Олонхону толорууга 13 улуустан 80 киһи кытына. Кинилэр ортолоругар абыс кэлэктиип Тааттаттан, Чурапчытан, Мэнэ Хангаластан, Намтан, Дьокуускайтан бааллар. Эдэрлэргэ эмиз туһунан күрэхтэһини ыытылына. Уран тарбахтаах уустар быыстапкаларыгар Айсен Николаев нуруот маастардарын, уустары кытары көрсөн кэпсэттэ. Тимир оҕоһуктары, киргэллэри, дьибээ-уокка туттуулар малы-салы көрдө, саха ыйааҕын хаачыстыбатын сыаналаата.

Бу күн Ил Дархан волонтердары кытта көрүстэ. Олонхо ыйааҕар волонтердар хайдах үлэлээ сылдыалларын Евгений Амбросьев кэпсээтэ. Барыта 100 волонтер устуорт, култуура уонна пресс-киин хайысхаларынан үлэлиилэрин сырдатта. Волонтердар Ил Дархан ыйаахха дьизэ кэргэнин үгэһин, Өлүөхүмэ улууһун сайдыытын туһунан, өрөспүүбүлүкэбэ волонтердар хамсааһыннарыгар туох өйөбүл оҕоһуларын, о.д.а. ыйыталаатылар. Айсен Николаев оҕолорго үлэбэ көхтөөхтүк ылысыбыттарын, төрөөбүт улуустарын туһугар көмөлөһөргө бэлэмнэрин иһин махтанна, үөрэхтэригэр ситиһинни баҕарда.

Бэс ыйын 27 күнүгэр регион баһылыга өрөспүүбүлүкэ эдэр олохтоохторун Ыччат күнүнэн эбэрдээтэ. "Саха сирэ талааннаах ыччатынан киэн туттар. Бу куордук көхтөөх эдэр дьону кытта Олонхо ыйааҕын волонтердарын кытары бэбэһээ көрүстүм. Биһиги волонтердарбыт өрө көтөбүлүүллээхтик бу улахан тэрээһини олоххо киллээргэ үлэстэтилар. Улахан махтал эһиэхэ, оҕолор! Ыччаты кытта мин куруутун алтыһабын. Кинилэр ис сүрэхтэригэр төрөөбүт өрөспүүбүлүкэлэрин таптыыллара, сайдарын туһугар бэйэлэрин кылааттарын киллээлэрэ, кыһаллалара көстөр. Саха сирин кэскилэ эрэллээх илиигэ тиксэригэр эрэллээһин. Бэйэбит күөскүүгэр эрэнэргитигэр, олоххо мэлдьи үтүө санаалаах буоларгытыгар баҕарабын!" - диэн ыччакка туһаайан эттэ.

Афанасий НОЕВ,
Ил Дархан пресс-сэкирэтээрэ.

Олобу кытта тэннэ хардыылаан

"Саха дойдута" диэн сахалы тылынан бастакы хаһыат 1907 сыл от ыйын 1 күнүтүн 1908 сыл тохсунньу 24 күнүгэр диэри "Якутский край" диэн нууччалы тылынан тахсар хаһыаты кытта холбуу, икки тыллаах хаһыат быһытынан бэчээттэммитэ. Онтон 1912 сыл балаан ыйын 1 күнүттэн сабаалаан 1913 сыл кулун тутар 1 күнүгэр диэри "Саха сангата" диэн прогрессивнай уонна тутулууга суох сахалы бастакы сурунаал тахсыбыта. "Саха сангатын" тэрийээччилэр сурунаал иннигэр саха дыно-сэргэтэ суругу биллэрэргэр, үөрэхтээһин сайдытыгар, баттабыл-атабаастабыл ачыырыгар, кыһалбаттан босхолонон, саха норуотун олохун туссарар, сахалары биир сомоҕо буоларга ыгырар сороктары туруорбуттара.

Бастакы хаһыат тахсытыгар Василий Никифоров-Күлүмнүүр, Петр Кушнарев, саха интеллигенцията, саха маннайгы көлүнэ суруйааччылары оруоллара кэпсэннэ.

Бастакы сахалы хаһыаттар уонна сурунаал тула саха интеллигенцията, үөрэхтээхтэрэ, норуот ырыаһытара-тойуксуттара, сэһэнньиттэрэ түмүллүбүттэрэ. Саха оччотообу интеллигеннэрэ, үөрэхтээхтэрэ бастакы хаһыат, сурунаал көмөтүнэн үөрэ-билиини таргатарга, омук общественнай өйүн-санаатын сайыннарарга, төрөбүт норуоттарын дьалхааннаах кэлэр үйэбэ бөлэмнииргэ дьулуспуттара. Бу сороктары толорорго уонна сахалы тылынан суруналыстыка үөдүйүүтүгэр, сахалы литературнай тыл олохсуйуутугар, национальной литература төрүттэниитигэр бастакы сахалы тылынан тахсыбыт "Саха дойдута" хаһыаты уонна "Саха сангата" сурунаал олуку буолбуттара.

"Хаһыат бастыг былааныгар норуот

кырдыга туруохтаах. Бу норуот кырдыга туохтааҕар да үрдүк буолуохтаах", - диэн саха суруналыстыкатын төрүттээчи Василий Никифоров-Күлүмнүүр сахалы бастакы хаһыат миссиятын туһунан суруйбута.

Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Дархана А.С.Николаев 2020 сыл олунньу 13 күнүгэр 1007 №-дээх Уураабынан от ыйын 1 күнүгэр национальной бэчээт Күнэ олохтоммута.

84 сыл устата оройуон олохун-дьаһабын, күннээби сонуну тиһигин быспакка кэпсиэр оройуон хаһыата бэйэтин тула элбэх ахсааннаах арааччылары муньан, төрөбүт түөлбөбит историятын кэрэһитэ, бар дьоммут олохун-дьаһабын сиэркилэтэ буолан кэллэ. Ордук ааспыт сэбиэскэй былаас сылларыгар ыал айы сэргэх сонун кэһиилээх, күндү ыалдыт тэнэ буолара.

Бу сыллар тухары оройуон хаһыатыгар бэйэлэрин идэлэрин дьингээхтик баһылаабыт, үлэлэригэр олус бэринилээх, элбэби аахпыт-көрбүт, айар суруйар талааннаах дьон - суруналыыстар үлэлээн ааспыттара.

Ньурба оройуонун историятын, култууратын, улуус биллилээх дьонун туһунан биир дойдулаахтарыгар киэнник сырдаппыт уонна суруйбут дьон биһиги оройуонмутугар аһыаҕа суохтар. Олортон норуотугар улахан нэһилиэстибэни хаалларбыт Чаппандатаабы фольклор музейын төрүттээбит Н.Т. Степанов, буйууннар ааттарын үйэтиппит кыраайы үөрэтээчи И.А. Анисимов, өрөспүүбүлүкэбэ эрэ буолбакка тас

дойдуга кытта биллибит милиция музейын төрүттээбит Р.А. Иванов, улууска спорт музейын төрүттээбит Е.П. Федоров-Хорула Дьөгүүр, өрөспүүбүлүкэбэ бастакынан Бэчээт музейын төрүттээбит Ф.Г.Петрова, норуот талааннаахтарын кэлэр көлүнөбэ үйэтиппит В.С. Лосотов, талааннаах суруналыыстар С.П. Гаврильев, Н.В. Антонов, Е.М.Михайлов, Г.Н. Васильев-Мандар, Н.Г. Петров-Буруулгун, С.С. Николаев, Е.Н.Мостахова-Николаева, фотокорреспондент Р.И. Угайева, поэт, суруналыыс К.Д.Васильева уо.д.а. олохторо, үлэлэрэ-хамнастара хаһыаты кытта ыкса сибээстээхтик ааспыт.

Хаһыат үөскүбүттэн уопастыбаннай кэрэспэдьиэннэр биһиги редакциябыт суруйар үлэтигэр төһүү күүс буолаллар. 80-с сыллар бүтүүлэригэр бүгүнгү кэлэтиип аҕа саастаахтара угуу-субуу редакцияҕа үлэли кэлэригэр "Коммунизм суола" оройуон хаһыата халыг аармыйа селькордардааҕа, Ньурба куорат тэрилтэлэригэр араас эйгэ үлэһиттэрэ, нэһилиэк айыттан элбэх киһи тиһигин быспакка хаһыакка суруйаллара. Сылга биридэ селькордар слеттарын, нэһилиэктэринэн хаһыат күнэрин, аҕааччылары кытта көрсүһүллэри тэрийэн ыытарбыт. Манньк тэрээһиннэр түмүктэринэн хаһыат баар кыһалҕаны туруорсара, итэбэстэри туоратарга тустаах тэрилтэлэри хаһыат нөңгө эппиэттэрин ирдирэ, үөрэххэ-үлэбэ бастыг уопуту нэһилиэнньэ киэн билиитигэр таһааран таргатар.

Билигин сыыппара сайдыбыт үйэтигэр олобу кытта тэннэ хардыылаан, улуус ха-

һыата сонуну хаһыакка эрэ бэчээттээн таргатар буолбакка, эби өссө куйаар ситиминэн, сыыппара ньыматынан сонуннары таһаарар, мультимедиа киирэр санга **огиннорбы.рф** диэн сайтанныбыт, социальной ситимнэ Инстаграмна сирэйдээхпит, Ватсабынан араас бөлөхтөргө сонуннары таргатабыт. Онон улуус уонна өрөспүүбүлүкэ олохтоохторо биһиги онорон таһаарар хаһыаппыт санга көрүнгүн эмиз аҕар кыахтаннылар. Ол гынан баран, төһө да технология балысханлык сайыннар, урукку үгэспитин, кумааҕы хаһыаппытын инники тутабит, төрөбүт улуустарын хаһыатыгар суруйтарар эрэллээх сурутааччыларбытыгар түгэнинэн туһунан барҕа махталбытын тиэрдэбит.

Күндү биир идэлээхтэригэр, хаһыат бэтэрээннэрин, уопастыбаннай кэрэспэдьиэннэрин национальной бэчээт салгыы сайдарыгар сирдиир бэлиэ күммүтүнэн истинник эбэрдэлибит.

Бу бырааһынньык бэчээт дьыалатыгар сыһаннаах информационнай уопастыбаннай сайыннарыга кылааттарын киллэрэр бөрүө уонна бэчээт кыһатын үлэһитэрин, полиграфистары барыларын түмэр. Улуус үгэс өрүттээх үлэтин-хамнаһын, дьонун-сэргэтин туһунан сырдатар үлэбит, бэчээт дьыалатыгар көхтөөх быһаччы кытыгыты иһин махталбытын тиэрдэбит.

Доруобай буолун, ситиһи эрэ сизэстин, дьол-соргу тосхойдун! Улуускут хаһыатын кытта сибээскит бөбүргүү турарыгар баҕарабыт, сойбот сонуннарыгытын, интэриэһинэй суруйууларгытын мэлдьи күүтэбит.

Лариса ДОРОФЕЕВА,
кылаабынай эрдээктэр.

Дьонго тахсар кыһыл көмүс далаһа

Мин 1966 сыллаахха Марха оскуолатын бүтэрээппин кытта убайым К.Д. Уткин (эбэлэрбит биригэ төрөбүттэр) Ленинскэй оройуон "Коммунизм суола" хаһыатын редакциятыгар илптитэ. Бу иннигэр оскуолаҕа үөрэнэ сылдьан хас да ыстатыйабын бэчээттээбиттэр этэ. Онон тыһыппалаах дьитээхтэрэ буолуо, корреспонденынан ылыгытара. Оччолорго Николаев Степан Степанович диэн киһи редактордыра. Кини миинг тутта нэһилиэктэринэн командировкаҕа ыыппыта. Онно бооччойбут бастакы информацияларым, репортажтарым, очеркаларым билигин да бааллар. Афанасий Маркович Иванов, Николай Татаринов, Семен Николаев курдук уопуттаах үлэһиттэр бааллара. Фотокорреспонденынан үөлээннээбим, кэлин милиция майора буолбут Ньурба патриота Революция Афанасьевич Иванов үлэтирэ. Оччоттон сабаалаан күн сириттэн күрүннэр диэри оройуон хаһыата кини хаартыскаларынан кэркэйэрэ.

"Коммунизм суолугар" икки сыл үлэбэтиг кээнэ миинг Савва Иванович Тарасов редактордаах өрөспүүбүлүкэтээҕи "Эдэр коммунист" хаһыат редакциятыгар корреспонденынан көһөрбүттэрэ. Онон Саха сириг араас оройуоннарын оччотообу чулуу ыччаттарын араас хайысхаҕа үлэлэрин сырдаппыт дьоллоохпун. Онон үлэтир суруйааччы А.С. Сыромятникова салайар "Хомус" литературнай куруһуогар суруйар талааннаах ыччаттардыын дьарыктаммыппын мэлдьи махталлаахтык ахтабын. "Эдэр коммунист" хаһыаттан миинг Саха сириг суруйааччыларын правлениетын председателэ Семен Петрович Данилов мэкитиэлээн ССКП обкуома өйөөн Москватаабы Максим Горькай аатынан литературнай институтка ыыппытара. Бастакы курсу бүтэрэн баран дьылдам атыннык салайбыта.

Кэргэннээн, СГУ саха салаатын бүтэрэн өрөспүүбүлүкэ араас улуустарыгар 15 сыл учууталлаабытым. Ньурбатаабы Гострахха бизэ сыл агеннаабытым.

Онтон 1988 с. дьылдам Ньурба улуунун "Коммунизм суола" хаһыатыгар иккистээн төннөрөн, 20 сыл үлэтирибин түстээбитэ. Редакторунан сабыс сана аһаппыт Георгий Никитич Васильев Дьоккуускайтан кэлэн үлэтин сабаалаабыта. Кини солбуйааччытынан миинг Марха оскуолатыгар саха тылыгар уонна литературатыгар үөрэппит, литературнай куруһуокка дьарыктаабыт Николай Васильевич Антонов үлэтирэ.

Ити сыл сахалы хаһыат таһынан "Путь к коммунизму" хаһыат нууччалы тылынан санга тахсар буолбута. Г.Н. Васильев икки тыллаах хаһыат маннайгы редактора буолар.

Мин үлэлээбит хаһыаттарбар хаһан да мөлгөх каадырдар үлэлээбэтэхтэрэ. Кинилэр баар буоланнар оччотообу хаһыаттар олобу киэнник сырдаталлара. "Тигээйи" сатирической рубрикаттан иннэ планетаҕа баар диктигэ тийэ, аан дойду балаһанньатын эргимтэ киинэ онгостон сырдаталлара. Оччоттон баччаҕа диэри редакция үлэһитин дьахтар өттө ааттаах истэһиньэ, асчыт, баайыһыт, эр киһи өттө кылаан уус, байанайлаах булчут буолааччылар. Егор Михайловтыт уруккута "Саха саргыта" диэн үңкүүнү туруорбут айылҕаттан үңкүүһүт этэ.

Ону сэргэ хаһыакка өрөспүүбүлүкэбэ биллэр, улуус хаһыатыгар инники өттүгэр өр сыл редактордаабыт суруналыыс аарымата Семен Петрович Гаврильев, Семен Николаев, эппиэттиир сэкирэтээринэн Егор Михайлов, сурук отделын сэбиэдиссэйинэн анал суруналыыс үрдүк үөрэхтээх Ф.Г. Петрова, тыа хаһаайыстыбатын отделын сэбиэдиссэйинэн Василий Давыдов, корреспонденынан биллилээх поэссеса, талаа талааннаах Клара Васильева, суруналыыс бэрийэр бэрдэ Иван Ньургусов, фотокорреспонденынан Римма Евсеева олус айымньылаахтык үлэлээбиттэрэ. Редактордар Г.Н. Васильев (солб. редактор Н.В. Антонов), кини кэһиттэн үлэлээбит Н.Г. Семенова, Л.К. Дорофеева корреспондент суруйуутун хаһан да хааччактаабакка кини кыаҕар, билиитигэр итэҕэйиилэрэ эрэли үөскэтэрэ.

Холобур, мин оччолорго сүүрбэ сыл устата култуура эйгэтин, Ньурба тыһаатырын, үөрэбириини, доруобуйа харыстабылын үлэтин наар сырдатарбын хаһан да бопсубатахтарыҥ сөбөбүн. "Сандалы тула" диэн аналлаах рубрикабар оскуола оҕолоро бэйэлэрин ситиһиилэрин, хомолтолорун, бастакы тапталларын, айымньыларын туһунан суруйаллара. "Уйулҕа" балаһабар психолог төрөппүттэргэ, оҕолорго аналлаах сүбэлэрэ кэммиттэн-кэммигэр тахсалара. "Фемид" балаһабар суут-сокуон үлэһиттэрэ кытталлара. Норуот талааннаахтарын көмүсчүттэр, музыканнар, художниктар, истэһиньэнигэр, суруйар идэлээхтэр, уустар туһунан уочаркаларбын салгыбакка бэчээттээбиттэрин олус сөбөбүн.

Төһөтүн да иһин улуус хаһыата искусс-

тво хаһыата буолбатах буоллаҕа дии. Араас уус-уран фестиваллар, быыстапкалар, санга тутуулар, оскуолалар уо.д.а. бараммат репортажтарбын, улуус тэрилтэлэрин үбүлүйдэригэр таһаартарар балаһаларбын, развороттарбын хаһан да хааччактаабатахтара. Бэл, икки-үс этииттэн турар "Отон саҕа сонуннар" диэн уо.д.а. араас рубрикаларбар хаһан да бааспатахтара. Айар үлэһит тыһынын хаайбатах көңүл көтүтэр эбиттэр диэн бары редактордарбар махталым улахан.

Биһиги Мария Никифоровабыт, Антонина Семеновабыт курдук сыысхала суох бэчээттиир машинисткалары дэбигис булар саарбах буюу дии саныбын. Кинилэр биһиги оҕолорбут тэнэ саныы ыстатыйаларбытын, айар талыбытын үлэстэн кумааҕыга түһэрэн ылар күндү дьоммут этилэр. Өрүү махтана саныбын.

Николай Васильевич Антонов солбуйааччы редактор быһытынан биһиги хас биридии суруйуубутун кичэйэн көрөн-истэн бэчээккэ ыыппытын кини кэргэнэ Степанида Ивановна Еремеева корректураан силигин ситэрэрэ. Эппиэттиир сэкирэтээр Егор Михайлов бэйэтин идэтин баһылаабыт киһи этэ. Фекла Гурьевна Петрова "Кыталык" диэн экологияҕа аналлаах наһаа да үчүгэй балаһалааҕа. Кини сурук отделын сэбиэдиссэйин быһытынан селькордары кытта элбэх өрүттээх үлэни ыытара, семинардары тэрийэрэ. Хас биридии корреспондент суруйуутун көмүс курдук харысхаллаахтык муньан анал паапкалары онортуура. Холобур, селькорр Ксенофонт Уткин араас ыстатыйалара тиэмэлэринэн муньулуубут сэттэ "кинигэлээбэ". Улуус бэлиэ событыеларыгар хаартыскалаах альбомнары бэйэтин үбүгэр типографияҕа онгортон баай матырыйаалы муспута. Субуота, өрөбүл күннэргэ кэргэни-нээн райком үлэһитин Давид Елисеевич Емельяновтынын кэлэн үлэтир хөһүн бэртээхэй стэндэлээн өрөспүүбүлүкэбэ аан бастакы бэчээт музейын төрүттээбитэ.

1988 сыллаахха тэриллибит "Огни Ньурбы" нуучча хаһыатыгар талааннаах ыччаттар Лариса Дорофеева, Наталья Семенова, Раиса Яковлева, кэлин Евдокия Николаева-Айола үлэлэрин сабаалабыттары уонна күн бүгүнгэ диэри ситиһиилээхтик үлэли ололорлор. Урут нууччалы хаһыакка үлэлээбит чабылхай суруналыыстар Ирина Членова, Муза Скрыбкина кинилэргэ холбур буоллахтара. Лариса Дорофеева Г.Н. Васильев барыабыттан "Ньурба" уонна "Ог-

ни Ньурбы" хаһыаттарга редактор-дирижээр, Наталья Семенова кини солбуйааччыта, Раиса Никифорова (Яковлева) нууччалы хаһыакка солбуйааччыта. Биһиги сабаана санга үлэбэ кирибит Геннадий Антонов, кэлин Антонина Семенова бэртээхэй суруналыыс буола үүннүлэр.

"Ньурба" хаһыат бу сыллар устата хаста да аата уларыган туох үлэни ыыппытын барытын хантан билиэм буоллаҕай. Итиччэ сыллар тухары улуус хаһыатын араас талааннаахтар санааларын сайа этэр, дьонго тахсар көмүс далаһа онгоһуннахтара.

Ол курдук элбэхтэн аһыаҕы аһыннахха, Уйбаан Уххан, исторической наука кандидат, философскай наука доктора, профессор, СӨ суруналыыстарын уонна суруйааччыларын союһун чилиэнэ, академик К.Д. Уткин уонна лирик поэт Николай Чуор, биллилээх поэссалар Клара Васильева, Галина Томская-Айыһа, чабылхай селькор Николай Петров-Буруулгун, суруйааччы Ангелина Данилова, күн тахсар ырыалаах хоһоонньут Яков Тыасытов уо.д.а., бастакы уонна кэһини да холонууларын бу хаһыат үрдүккэ көтүппүтэ.

Хаһыакка үлэлээбит урукку көлүнэ үлэһиттэр барахсаттар улуус историятын былыргы летописецтар кэриэтэ суруйан хаалларбыт өңөлөөхпүт. Биһиги суруйууларбытыттан кэлэр көлүнэ хаһан хайдах дьон үлэлээн ааспыттарын үөрэтиэхтэрэ, билиэхтэрэ турдаҕа.

Сыллар ааспыттарын кээнэ санаатахпына биһиги кэммит суруналыыстарыттан саамай кэскиллээхтик үлэлээбит Фекла Гурьевна Петрова эбит. Кини улуус олохун, дьонун, ыччатын санаатын, дулуһуутун, историятын бары салааҕа кэпсиэр баай матырыйааллаах Бэчээт музейыа туохха да тэнгэммэт улуус сыаналаах баайа буолар. Сыллар аастахтарын айы өссө күндүтүөн иһиэ буоллаҕа.

Күндү "Ньурба" хаһыат араас көлүнэ суруналыыстарын уонна бары үлэһиттэри өрөспүүбүлүкэбэ бэлиэтэнэр национальной бэчээт Күнүнэн истинник эбэрдэлибин. Инники да өттүгэр күндү хаһыаппыт дьонго тахсар кыһыл көмүс далаһа буола туруохтун диэн алгыбын.

Евдокия НИКОЛАЕВА,
РФ СС чилиэнэ,
СӨ бэчээтин туурата,
"Кыһыл көмүс бөрүө лауреата",
Дьоккуускай к.
2020 с.

– Урбаан дьыалата –

Осип Николаев: Тутуу сыала – олох хаачыстыбатын үрээти

Кини төһөнөн үгө-үчүгэй да очонон судургу диэн мээһэбэ этиллибэт. Ол курдук бүгүнгү матырыйаалым дьоруойа "Грант-Строй" ХЭТ салайааччыта О.С. Николаев, оройуон тутуутун салаатыгар бэйэ кылаатын кыахтаахтык киллэрэ сылдыар тутуучу, ону өссө күүскэ чингэттэ.

Онон хаһыат аабааччыларыгар Хатын Сьһыыттан силлестээх, күөх сирэмнэ оройунан түһээт эмискэ урбааньыт буолбатах, биисинэс эрирдээх-мускуурдаах айанын кэрчиктэрин этэннэ ааспыт уонна тус сыалынан-соруунан олох хаачыстыбатын үрдэтинин, дьон олоһор-үлэиригэр усулбуу-йатын тупсарыыны ааһар Осип Степановичтыын билиһиннэрэр тобоостоох.

Тута урутаан этиэм: "Гарант Строй" 2008 сыллаахха тэриллибитэ. Ол кэмтэн сабаалаан Ньурба куоракка, тыа нэһиликтэригэр элбэх улахан суолталаах социальнай эбийиэктэр тутуланнар сайдыылаах олохтуун тэнгэ хардыылааһын тэтимэ күүстээх. Аны туран кистэмэт - тутуу индустриятыгар суобаһа суох тутуучулартан эмсэбэлээбит дьон бырыһыана мэн саба кыра буолбатах. Дэлэбэ да суудаарыстыба албыннаппыт дьону өйүүргэ-көмөлөһөргө бырагыраама ылыныа дуо.

Осип Степанович туппут "Лесная сказка" оҕо уһуяана, Осип Акимов аатынан Убайааннаабы спорт-саала, АТП-га 40 миэстэлээх гараж о.д.а. тутуу ирдэниллэр стандартарыттан кыл да саба туораабатах буоланнар тиргиччи үлэириллэрин таһынан быстах-остох өрөмүөннэргэ өр кэмнэргэ наадыбаттарын хаһаайыттар астына бэлиэтиллэр. Олох-дьаһах коммунальнай хаһаайыстыбатыгар уларыытыларга эпиптэттэһэн уонна ол хайысханы өйөөн "Гарант Строй" хочуолунайдары тутууга сэннэлээхтик ылсыпыта. Ити түмүгэр Кыталыктаахха кварталнай, Маалыкайга сана хочуолунай, Амакинкага ДЭС тутуллубуттара. Истэр былаһын тухары кинилэртэн тутуу хаачыстыбатыгар үрдүк сыана быһыллара кулгаахха кириэр.

Оттон Хатын Сьһыыга тустуу саалата көрүөх бэтэрээ өттүгэр дьэндэйэн табыста. Ис дьынгэр Осип Степанович үбүлээһини кэтэспитэ буоллар кини уһаан-тэнийэн "бытыктаныхтааба". Ону баара кини тус материалнай ресурсун туһанан үлэни бытаардан да ылбатаа махталлаах. Бу улахан тутуулары ааттаатыбыт, атын да дьобуустар абыйаба суохтар.

Билигин анаан-минээн "Нюрба-Молл" тохтоохха, кини Ньурба куорат киинин дьын-чахчы тупсафай көстүүлээтэ. Сотору аны тыйаатыр, култуура храма тутулан бүтүө турдаба, онон киин ити тутуулардыын, сквердин комплекс буолан үөрүү-бүт өссө үрдүбэ. Осип Степановичтан бүгүһү хааһаха хаайбакка "Арай Нюрба-Молл архитектурнай бырайыагар "вишенка на торте" буоларын курдук туох эрэ бол-бонтону өссө тардарды хай-тек дизайнерскай элэмээнэр киригэрэ буоллар" диэн ыйытааччы буоллум. Убайдарыт нууччалар "Некто и золотой кровати не рад" диэн манньыгы этэн эрдэхтэрэ.

Кэпсэтээччим боппуруоһу сүрдээх көнөтүк ылынна уонна хоруйдаата: "Тутуу офиснай-торговай диэн аналлаах, онон киини олус соһутарды архитектурнай кестүү киниэхэ сөбө суох." Тутуу дьыалатыттан ыйга диэри ыраахпын умнан кэбиһэн тоқкоолоспуппуттан кэмсиним, салгыы да "Нюрба-Моллга" дьон-сэргэ тобуоруһан "Гарант Стройга" махтал убаарабата чуолкай.

Олохтоох дьон тутууга кириэр дуо?

- Осип Степанович, быһаччы ыйытыам: эн тэрилтэбэр олохтоох ыччаттар төһө элбэхтэрий уонна сабаалаан көрдөххүнэ инники балаһыанньабыт хайдабыт?

- Ыйытык оруннаах, бүтүн өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн кини син бири сытыгытык турар. Билэрин курдук "Саха ыччатын - промышленноска" диэн хамсааһын билигин көхтөөх уонна тэтимнээх буолла, элэрдэр тийэн үлээбэтэх-олохсуйбатах сирдэрэ абыйыыр. Онон бу туһаайыга бигэ акылаат түстэ диригэ сөп.

Оттон тутуу индустриятын чааһыгар хартыына промышленноскаабыр арыый мөлтөһүөр, баһар сыһыахпын сөп. Тоҕо диэ? Киин регионнардааһар Саха сиригэр тутуу сезоннай, мунугаан сыл аһарын кэригэр эрэ ытыллар. Кырдыга, промышленноска вахтовиктарыгар бу эмиз баар. Ол гынан баран кинилэргэ хамнастара тутуугаабыр ботуччу, онон төгүрүк сылга ол сууманы түнгэттэһэринэ син бири хамнастаах курдуктар. Оттон тутуу, чуолаан социальнай эбийиэктэр, сметанан көрүллүбүт үбүлээһиннэ олобурулар, кини кээмэйэ, үгэс курдук, улахана суох. Онон тутуучу алта ый үлээбэт хамнаһа төгүрүк сылы аһапат, мантан тутуу үлэтигэр кирири бытаан.

Эбитин тутуучуларга социальнай бакыат суох, тоҕо диэтэххэ биһиги чуутчаат абыйах ый үлэни олоһон социальнай ноһоруусканы хайдах да уйунар кыахпыт суох. Өрөспүүбүлүкэ бу проблеманы үөрэтэр да үп-харчы кырыымчыга көлөһүбэ баалкыны угар, баһар кэлин туох эрэ суолу тобулуохтара. Ол иһин диэххэ наада, тастан кэлин дьон тутууга кэллэр, ону билигин хамсыктан сылтаан олоһор да абыйаатылар. Итинтэн тирэнэн үрдүкү салалта олохтоох дьону анал куурустарга үөрэттэрэн бу боппуруос анал кыра да үмүрүйбүтэ, ол да буоллар кыһалга бэбиэскэттэн түспэт. Ити маннайгыта.

Иккиһэ. Олохтоох дьон ментальностара уларыыты санаа хоту түргэн буолбатах. Дьынгэр түгү былыргыттан сахалар маһы хаамтарар, тимири ыллатар төрүт уус дьон буоллахпыт, ол өйбүт-санаабыт сөргүтүлүөн наада. Үлэ суох диэн баран быар куустан олодоххо мэнэ халлаантан уйгу-бийан, үп-харчы курулаабата чуолкай. Кылгас да кэмнэ дохуот киллэринэр үчүгэйэ үгүс буоллаба, үлэ төлөбүрүн илиигэ туттаха өссө өрөйөн-чөрөйөн бизириэххэ диэн санаа ыраахтан кэлбэт. Үөрүөм иһин, кэлин олохтоох дьон Дьокуускайга, Ньурбага о.д.а. сирдэргэ дьиз тутуугу, өрөмүөнгэ кыттыылары арыый да эбиллэн иһэр. Бүтүн-сарсын да буолбатар, олохтоох бэйэ уолаттарбыт мас-таас тутууларга баһылыр оруолу ыһахтара диэн эрэллим күүстээх

Лайфограмма онгостор туһалыба

Салгыы Осип Степанович олоһун лоскуйдарыгар тохтоон ыһааха, дьобуэс нэһиликтэн тутуу биисинэһинэн дьарыктанан оройуонга биллэр-көстөр тэрилтэлээх буолуу манан дьыала буолбатах. Тоҕо эрэ Михаил Веллер "Все о жизни" кинигэтин эмискэ санаан ыллым, онтум көпсир киниһэр сөп түбэһэригэр Веллер кинигэтигэр "генетический код" туһунан сиһилии суруллубута, сахатыттахха, өбүгэ удьуорун утумун хорук тымырынан сүүрдэ сылдыы.

Осип Степанович эһээлээтэр эһэтэ Афанасий Федотович, эбэтэ Христина Михайловна Хатын Сьһыыга дьон үтүө ты-

лын төбөтүттэн түспэттэр. Сүрэх-бэлэс дьон холкуос-соһуос саһана үлэ бөбөнү эңэрдэринэн тэлэн, ол быһыгар бэйэлэрин тус олохторун уйгулаах-бийаннаах онгостор тумус тутуулар сэннэ-баай ыллар этилэр. Аны туран үлэтэ суох мүһүтэ да олоһон ылбат күтүөттэрэ Степан Михайлович, кыыстара саха дьынгээх Далбар хотуна Валентина Афанасьевна 4 оболорун маннай бэйэни көрүннэххэ, ой-бото буоллаха атын дьонго туһалыгы дьон үөрөппиттэрэ. Ол сизирин оболор бары аныгылыы эттэххэ "успешнайдар", кыахтаах буоланнар дьон-сэргэ туһугар таһаарылаахтык үлэни-хамсыы сылдыаллар. Үчүгэйи онгосторго өссө эбиллэн иһиһэ, сырдыгы-үтүөнү саныы хаалыабын.

Осип Степанович урбаан эйгэтигэр киририэн иннигэр Маарлаабы СПТУга үөрэнэр, "С" категориялаах саллаат Приморьега разведбательонга дьонунук сулууспалыыр, Дьокуускайга кооперативнай техникумга кыайан кирибэт уонна дойдутугар кэлэн хочуолунайга кочегардан барар. Ол кэмнээби хачыгаар үлэтэ сэннэни-сылбаны эһэрэ, билигин курдук оператор көрөрө-истэрэ эрэ, автоматизация эһин суоҕа. Быһата, Виктор Цой "мы хотим переман" диэн ырыата хочуолунайдарга эмиз сыһыаннаах. Эдэр уол ырахан үлэни буолуохтаабын курдук ылынан үөрэ-көтө сылдыар, ол быһыгар кэтэх сүһүлэрин, сылгыларын бэйэтэ көрөр, хаамар баайдар көрүү үчүгэйиттэн остуоруйаба кэпсэнэрди күн-түүн эбиллэн иһэллэр.

Төрөппүттэрэ уолбутун хочуолунайга, кэтэх хаһаайыстыба "пропискалаары" гынныбыт дуу диэннэр Дьокуускайга ыталлар. Уот болдох уолу табаарыһа кини куоракка автомастарыскай аһааха диэн ыгырар. Икки аһар сыл бэркэ үлэлиллэр, мастарыскайдар элбиллэр, конкуренция улаатар.

Сүрбүнэн сөбүлээн, хараһынан хай-баан Надежда диэн тапталын кытта хол-

боһолор, биисинэһин уларытан стеклопакет онгоруутугар көһөр. "Нулевой" дэнэр сылларга түннүккэ сакаас улаатар, эдэр кини мастарыскайа суох, онон гаражка онгостор, соботох кэриэтэ. Клиеннэр сакаас туолууга түргэнигэр, хаачыстыбата үчүгэйинэн киниэхэ эрийэллэр, дьонун фирма эбит диэн, хантан билиэхтэрэй. Ол иһин Осип кинилэргэ "сотору замерщик тийиһэ-бэ, кэтэһин" диир уонна илэ бэйэтэ баран кээмэйдиир, онгостор, махталы тутар. Бу дьону албыннааһын буолбатах - бу биисинэс репутацията уонна кини имиджин онгоруу.

Соботох аата соботох, аны Дьокуускайга мебельнэй бум буолар, эдэр кини онно ылсыһар. Былыр да, быһыл да биисинэс очура-чочура, түһүүтэ-тахсыыта аата аһаана суох үгүс. Урутаан төлөбүр (предоплата) кэнниттэн Благовещенскайтан кэлиэхтээх миэбэл кэлбэт, поставшиктар суобаһа суохтарыттан Осип урбаанга маннайгы охсууну ылар.

Оҕолоох, ол аата инникилэрэ кэрэ кэскиллээх эдэр ыал санааргыы түһээт Хатын Сьһыыттан төһөннөрү сүбэлээһэллэр. Төрөппүттэрэ барахсаттар сүбэлээн-амалаан, өйдөөн-өйөөн Ньурбага МУ ДЕЗ аһылы-бытыгар оболору онно ыталлар. Тэрилтэ салалтата Осип Степанович үлэбэ уопутун, тус көрүүлэрэ оруннаахтарын, дириг толкуйдаар туолар кыахтаахтарын, омуунна-тахха, сканердан ылалар уонна сүрүн бэдэрээччитинэн аныыллар. Үлэ-хамнас күөстүү оргуйан барар, этээстэх дьизлэр аныгы көстүүлэнэллэр, тарыйа кутургуйалыы кэйэр канализация ситимнэрэ чаһы курдук үлэлээн бараллар.

2005 сылга бэдэрээччит бигэ турукта-нар, аны онтон тирэнэн сайдыы суолугар киририэххэ диэн Осип Степанович ИП тэринэр. Арай ити сыртыгына бири дойдулааба, убайын кэриэтэ кини, ааттаах-суоллаах "Региональное развитие" ХЭТ гендириэктэрэ Альберт Васильевич Васильев киниэхэ тутуу тэрилтэтэ тэринэригэр сөп буолла, ситтин-хоттун диир, сүөгэй сүмэлээх сүбэлэри биэрэр. Үтүө кини тыла өрө күөттэн Осип Степанович 2008 сылга "Гарант-Строй" тэринэр, хамаандатын сүүмэрдир. Кини этэринэн прораба Николай Сергеевич Чепалов, экономист Наталья Степановна Анисимовата о.д.а. суох соботун муһаны тутара уустук буолуон сөп. Ол иһин Осип биисинэскэ корпоративнай өй-санаа туохтаабыр да өрө тутулуохтаах диир. Биллэн турар, харчыны ким да сирбэт, ол да буоллар өскө кинини үгэр таһара онгоһуннаха биисинэс бумуруура-кэхтэрэ субу кэлиэн сөп. Онон үп-харчы биэрэр көңүлүн туһанан сычча сайдыы кэриэстэрин ылыллыахтаах диэн Осип Степанович булгуруйат дуулааба санаалаах.

Билигин олоххо биисинэс-семинар-дар, трениннэр, коучтар о.д.а. утук дьыл бырдаһынабыр элбэхтэр, үгүстэрэ туһалаахтар, сорохторо саарбахтар. Арсен Томскайы Ykt.ru порталы, норуоттар икки ардыларынаабы InDriver сервисы төрүттээбит суон сурахтаах бизнесмены бары билэбит, кизэн туттабыт. Кини урбаан-биисинэс эйгэтин дьонугар лайфограмма онгостору туһалааһынан ааһар. Судургаттааха манньк: эргимтэ онгосторун, ону дьыалабай уонна тус бэйэн хаачыстыбаларгар үлэрэбизин, сыалын ситэргэр туох үчүгэй-мөлтөх өрүттэригэр суруйабын, олору көнө сураһынан холбуугун. Өскө сураһынар эргимтэни кыһа тардыллар буоллахтарына дьыала үчүгэй, оттон кини туочукаттан ыраапатаах буоллахтарына бэйэбин кытта үлэн күүһү-рүөхтээх. Осип Степановичтан лайфограмма онгостор этин дуу диэтим, хоруйа суох диэн буолла. Ити да үрдүнэн ситэрэн эттэ: "Кумаахыга түһэрбэтэбиз да үрдүнэн ити этэр лайфограмман төбөбөр мэлдьи баар буолааччы, онон этэнгэ үлэни-хамсыы сылдыарым буолуо". Кырдыга да оннук, мэкитиэтигэр саха саарына, бөлүһүөк Өксөкүлээх Өлөксөй "саха сатаабатаа суох" диэн эһитэ кулгаахпар бу баардыы иһилиннэ.

Бу күннэргэ тутуучу төрөөбүт Хатын Сьһыытыгар "Ийэлэргэ сүгүрүүү скверин" тутуулары торумнуу сылдыар, онон кини ымпыгын ыһыктыбат идэлээх, онон толлуу толкуй туолара чуолкай.

Туомтуу бааһын эттэххэ, кэпсэтээччим оройуон салалтатыгар, баһылык Алексей Иннокентьевка, эркээйилээх суолга киирэрэгэ төһүү укпут Альберт Васильевка, тэрилтэтин үлэһиттигэр бараммат-хором-мот махталын тиэрдэр.

Дьоллоох дьиз кэргэн аба баһылыгар кэскили түстүүр дьонун тутуучыга сайдыы дабааннарын өссө дабайарыгар, үйэлээх тутуулары дьэндэтэ таһаарыгар сырдык санаабыт көмүс утабын сиздэрэйдик ытабыт.

Афанасий ИВАНОВ.

— В.А.Петрова төрөөбүтэ 85 сылыгар —

Талааннаах салайааччы, дьоһуннаах үлэһит

1941 сыллааха эстинни 4 күнүгэр Кугдаар нэһилиэгэр Ньурба оройуонугар билинни-нэн Күндээдэ нэһилиэгэр күн сириин көрбүтүм. 1951 сыллааха 7-с кылааһы бүтэрбитим кэннэ Ньурбага көһөн кирибипит.

Ньурба 1 №-дээх оскуолатын бүтэрэн баран 1961-63 сс. Сэбиэскэй Аармыйага сулуус-пам кэнниттэн, тыа хаһаайыстыбатын техникумугар ойуур хаһаайыстыбатын маастарын идэтин ылан, үлэбин леснигинэн Күндээдэ сабалаабытым.

1973-76 сс. Красноярскайдаагы технической институтка үөрэнэн ойуур хаһаайыстыбатын инженерин идэтин ылбытым уонна Жиганскайга кылаабынай лесничэйинэн 3 сыл үлэлээбитим. Үлэли сырыттапына Ньурба тыйаатыра Ытык-Күөлгэ гастроллуу тийбитэ, ол кэмгэ тыйаатыр дириэктэрэ Григорьев Н.Ф.-Саһыл Ньуклай этэ, кини салайан ажалбыта. Николай Федорович мин дьиэбэр сылдьан: "Төрөөбүт дойдугар лесхоз дириэктэринэн барыахын." - диэн ыгырбыта.

1979-83 сс. Таатта оройуонун лесхозун дириэктэринэн үлэлээн баран 1983с. дойдубар Ньурбага кэлбитим.

1993 с. Варвара Андреевна Петрованы кытта билсибитим. Кини оччолорго райсовет бэрэссэдээтэлинэн үлэли олоорор кэмэ этэ. Хара маннайгыттан көрсөн кэпсэтэрибитигэр Варвара Андреевна үгүһү сангарбат, наадалаах эрэ боппуруоһу чопчу быһаарарын бэлиэтээбитим.

Кини үлэлиир кэмигэр, улуус үрдүнэн көбөрдүү үлэтэ бары нэһилиэктэри хабан күүскэ ытыллыбыта. Тэрилтэлэр тастарыгар, ыаллар тизэргэннэригэр элбэх араас мас олордубута, сибэки араас көрүнгэ олордубут дээрэккэн көстүүнү биэрбит. Сайын ыһахтарга пааркаба сүүһүнэн чэчири тизэйн ажалан анныллааччы. Элбэх эдэр хатыны лесхоз үлэһиттэрэ кэрдэн ажалан биэрэр этибит. Оройуон култууратын салайааччылары Марта Романовна Гоголева, онтон кэлин Татьяна Прокопьевна Олесова төһө элбэх наада буоларын эрдэттэн этэн, онон сирдэтэн ажалааччыбыт. Варвара Андреевна ыһахтыр сир көстүүтэ үчүгэй буолан дьон болдомтотун тардыахтаах диэччи.

Ньурба куорат дьаһалтатын иннинэн, Ленин уулуссатын өрүс үрдүнээҕи өттүгэр элбэх эргэ дьиэлэр көтүлэннэр, онулар ыһыллан сыталлар этэ. Мин Варвара Андреевнага кириэн ити көтүрүллүбүт дьиэлэр оннуларыгар мас олордорбутун көңүллүүн дуо диэн ыйышпытым. Онуоха кини үөрэ түспүтэ уонна эппитэ: "Олорт, олорт! Кэлин үүнэр күннээх буоллактарына сквердэр уонна аллеялар баар буолуохтара. "Күөх Ньурба" дэтэ сылдыһа этибит."

Итинтэн сизтэрэн Ньурба үрдүнэн лесхоз кэлэктиибэ тыһынчанан маһы Бүлүү өрүс биэрэгин устун уонна уулусса-

ларга олордубуптут. Аэропортан тахсыга дьон-сэргэ көрөн үөрдүннэр диэн элбэх хатыны олордубуптут, билигин ситэн-силигилээн үүнэн тураллара олус үчүгэй көстүүлээх. Ленин болуоссагыттан өрүс биэрэгин батыһа уонна ыһахтыр сиргэ хорчуоппа таһыгар (оччотообуга ыһахтар пааркаба буолар этилэр) элбэх маһы олордубуптут. Ону таһынан кэлэктиип күүһүнэн күрүөтүн барытын биир-биэс харчыта суох субюотунньугунан онгорбулуптут.

Уруккута бириестэн турбут сиригэр, хонтуораларын таһыгар сквер буоллун диэн элбэх араас маһы олордубуптут. Олохтоохтор махталларын истэн олус үөрөбүт. Кэлэктиипит мас олордубутунан эрэ мунгурдаммакка эмтээх оттору: сугун абаатын, унуохтаах отон сэбирдэбин, тимэх оту хомуйан аптекаба туттарарбыт. Бэс мас туораабын хомуйан куоракка ытарбыт, онтон сиэмэ кэллэбинэ ойуурга илдьэн олордубут. Күһүн миинниккэ анаан ыарба талабын тоһутарбыт. Улахан тутуулары - Чаппандаба, Дьаарханга, Аканаба сэбиэт хонтуораларын көндөйдөрүн тутан биэрбипит.

Варвара Андреевнаны кытта улахан үлэлэргэ чугастык алтыһааччыбыт: суол онгоһуугар, мас кэрдиитигэр, ойуур баһаара турдабына. "Мас кэрдиитигэр наһаа дьонго бааспат буол," - диэччи.

Ньурбага дьаһалта дьэтин иннигэр эргэ дьэтин көтүрбүтүгэр, онно хаалбытын биһиги ыраастаан мас олордубут дуо диэн көңүллэтэн, мас олордубуптут. Варвара Андреевна түнүгүнэн хомуйа уонна олордо сылдыарбытын көрөр этэ. Билигин үүнэн-силигилээн тураллар. Ону таһынан отон хомуйуу-

та, ойуурга мас олордубутта, баһаары утары үлэни ыгыты элбэх үлэ буолара. Варвара Андреевна атын үлэлэргэ онно-манна ыталаабат, үлэбит онто да суох элбэх диэрэ.

Урут да баһаардар буолаллар этэ. Ол гынан баран, сонно миэстэтигэр сэбиэт бэрэссэдээтэллэрэ, кэлин баһылыктар тутатына улаата илигинэ, бэйэлэрин нэһилиэктэрин күүһүнэн саба туталлара. Мин Варвара Андреевнаттан көрдөһөөччүбүн кыра муннахтарга, планеркаларга сайын ойуур баһаардара тахсар кэмнэригэр сылдыһам суоҕа диэн. Нэһилиэктэр тастарыгар кыра ойуур баһаардара турдактарын аайы эйигин түбүгүрдүөм суоҕа, олохтоох салайааччылары уонна нэһилиэтиньи кытта сөптөөх сүбээн ылсан умуруоруохпут, улахан ойуур уоттара турар эрэ күннэригэр эйиэхэ көмө көрдөһөн кириэм-тахсыам диэбитим.

1996 сыллааха ыраах Өлөөнтөн кэлбит делегацияны Варвара Андреевна: "Лесхозтар түһэрэбит-аһатабыт, Владимир Иванович, дьоннорго остуол хотойоруан ас тардабын, хоту дьонноро, онон эт отой элбэх буолуохтаах," - диэн эппитэ. Аэропортан Клавдия Николаевна Кононова кириэн көрсөн, Варвара Андреевна приемнаан баран миэхэ туттарбыта.

Делегацияны лесхоз дьэтигэр түһэрэн, аһатаан сырыттаһытына түүн 12 чаас чугаһыгар Варвара Андреевна кириэн кэллэ: "Дэлэччи-хоточчу астаах эбикиин," - диэн хайбаата.

Кэлинги ыһахтарга куораттан Эдуард Федорович Данилов салайааччылаах уонна Сунтаар эдэр баһылыга Михаил Викторович Никифоров салайааччылаах делегациялары көрсүтэлээбитим. Ыһахтарга кэ-

лэр делегациялары тэрилтэлэринэн сыһынан түһэртээһин үгэс буолбута.

Сунтаардар сиринэн, ардаба бэрт буолан кыайан кэлэр кыахтара суоһун иһин, бириестэн начальнига Малюшин трамвайынан утары Шейба баран ажалтаабыппыт. Макар Семенович Семенов ыалдыттары чэйдэтэлээн диэбитин толору астаах остуоллаах көрсүбүппүт.

Кэлин Михаил Викторович АПРОСА муннабар көрсөн улаханник махтаммыта.

Сунтаар үбүлүүдээх ыһабар элбэх киһилээх делегация буолан барбыппыт. Кырбый Уйатыгар сылдьан сынньаммыппыт. Делегацияны Макар Семенов уонна Владимир Куприянов салайбыттара. Сунтаардар олус үчүгэйдик көрсүбүттэрэ.

Варвара Андреевнанын биригэ алтыһан үлэлиир кэммитигэр олус тапсан үлэлээбиппит. Ынахсыт дэриэбинэтин иһинэн аһар федеральной трассаны дэриэбинэ таһынан аһар гына онгорторго көрө хаста да тахса сылдыһыппыт. Варвара Андреевна Хангаластан төрүттээх бэйэлэрин кыыстарыгар Дьокуускай куоракка олоорор, инженер-дорожник идэлээх Анна Романовна Федорованы кытта көрсөн кэпсэтэн объездной суол бырайыагын онгорторбута. Ол кэнниттэн Руслан Дмитриевич Федотов салайар "Айан" диэн суол онгорор тэрилтэтэ ылсыһан үлэлээбитэ. Онон кылгас кэмгэ дэриэбинэ таһынан аһар суол олус үчүгэйдик онгоһуллан, олохтоохтор махталлара мунура суох этэ.

2001 с. Варвара Андреевна 65 сааһын туоларыгар хатын мас төрдүнэн кыттыа онгорон бэлэхтээбитим, билигин Хангалас

музейгар хараллан көрдөрүүгэ турар.

Сорофор кини дьиэбэр кэлэн ыалдыттан барар этэ. Мэнгэ-Хангаласка ыһааха барарыгар кыттыа уонна дэйбири онгорторон илдьэ барбыта. Кэлин онгоһуктарын хайбаатылар диэбитэ.

60 саасын туолар үбүлүүбэр Ньурба улуунун Бочуоттаага ааты ингэрбиттэрэ. "Россия үтүөлээх ойуурун үлэһитэ" ааты ылбыппар истиэнэбэ ыйанар көбүөрү бэлэхтээбитэ.

Талааннаах салайааччыны, дьоһуннаах үлэһит Далбар Хотуну Варвара Андреевна Петрованы кытта биригэ алтыһан олус иллээхтик, өйдөһөн үлэлээн аспыппыттан киэн туттабын. Кинини үйэбэ биридэ кэлэн аһар айылҕаттан бэриллибит салайар талааннаах сүдү киһинэн ааҕабын.

Быйыл үбүлүүдээх сылынан элбэх төрөөһүн былааннанан бара турара үчүгэй. Үтүөкэннээх үлэһит киһи туһунан аныгы ыччат дьон билиэхтээхтэр, кини аата хаһан да умнуллуо суохтаах.

Ахтыны суруйдум САВВИНОВ В.И., 1983-2007 сс. Ньурба лесхозун дириэктэрэ, РФ үтүөлээх лесовода, Россия үтүөлээх үлэһитэ, Ньурба улуунун Бочуоттаах олохтообу.

Хаартыскаларга:

1. Өлөөн делегациятын кытта 1996 с.
2. Хангалас ыһабар ыалдыттыы сылдьан 1997 с.
3. Дьокуускай куоракка нуруот талааннаахтарын быыстактыгыгар 1999 с.
4. Аантар бириестэн хонтуоратын таһыгар олордубут мастарын аттыгар.

— Олохтоох салайыны —

Ойуур баһаардарын утары үлэ күүскэ барар

Ньурба оройуонун баһылыгын бастакы солбуйааччыта, ыксаллаах быһыы-майгы түбэлтэлэрин сэрэтиигэ уонна суох онорууга уонна баһаарынай куттал суох буолуутун хааччыйыга хамыһыһа бэрэссэдээтэлин солбуйааччыта Артур Янович ЯКОВЛЕВ билинги бириэмэбэ айылҕа баһаардарын утары үлэ хайдах бара турарын билиһиннэрдэ:

- Бүгүн, бэс ыйын 29 күнүгэр, чугас сытар нэһиликтэргэ мобилизация тэриллэн, Күндээдэбэ уонна Маарга буола турар баһаардары умуруорууга элбэх киһи баран үлэлээтэ. Күндээдэбэ Ньурба куораттан добровольцтар - куорат оскуолаларын, ДЮСШ, тыа хаһаайыстыбатын Департаментын үлэһиттэрэ тахсаннар, уоту кытары охсуһар үлэни оноро сылдьаллар.

Акана, Хангалас, Сүлэ, Дьаархан добровольнай баһаарынай хамаандалара Маар 18 №-дээх ойуур баһаарыгар үлэлээтилэр. Маартан, Аканаттан, Дьаархантан, Үөдэйтэн уонна ОДьКХ НьФ барыта 5 водовоз Үөдэйтэ уонна Хангаласка уот көрдүгөннэн сии сытар сирдэригэр ууну куталлар. "Гидрант" тэрилтэтин экскаватора аан бастаан-ныттан уоту умуруорууга күүс-көмө буолар. Инньэ гынан уопсай күүһүнэн бу киһээ Түмүк нэһиликтэргэ кизг сиргэ торфяник умайа сытара ликвидацияларын кэтэһэбит.

Күндээдэбэ ойуур баһаарын сарсын сарсыарда умуруоруохпут диэн буолла. Ону таһынан, бүгүн Чаппандаба 37 №-дээх уонна Ньурбачаанга 44 №-дээх баһаардар ликвидацияланньлар. Итиэннэ өрүс уңуор тахсыбыт, Маар утары турар 35 №-дээх ойуур баһаара төгүртүлүннэ.

Манан сибээстээн, уоту кытта туруулаһан охсуһа сылдьар дьоммутугар барыларыгар улахан махталытын этэбит.

Оттон Дьиикимдэ, Өнгөлдө, Чуукаар, Малдыбар, Маалыкай, Хатыы, Сайылык нэһиликтэринээх пууннарыгар электроэнергия арахсытын туһунан этэр буоллаха, бүгүн 10 чаастаабы дааннайынан, 8 опора сууллубут этэ. Онно 14-16 киһилээх Ньурбатаабы РЭС авариянай-чөлүгэр түһэрэр биригээдэтэ тахсан үлэлээтэ. Бу киһээ, бэс ыйын 29 күнүгэр 19 чаас ааһыта ВЛ-35кВ "Хампах" линията быстах кэмнээх схеманан холбонно.

Онон сарсынгы күнүнэн барыта этэнгэ буоллабына, Ньурба оройуонун территориятыгар барыта ыраах сытааччы 7 ойуур баһаара хаалыа. Бүгүн саамай кутталлаах Чаппандаба холбоспут 30 №-дээх уонна 34 №-дээх баһаардар, итиэннэ Өнгөлдөбө баар баһаар сэрэхтээхтэр. Биир улахан баһаар Малдыбар анараатыгар умайа турар.

Өрөспүүбүлүкэ оперативнай штабын кытта кэпсэтиини күүскэ ыыппыт түмүгэр Мииринэйгэ ардабы түһэрэр сөмөлүөт кэлиэхтээх уонна Бүлүү бөлөх оройуоннарыгар үлэлиэхтээх. Онон ойуур баһаардарыгар баар ситуацияны тосту уларытыахпыт диэн ити өттүттэн кэтэһэбит.

Бу сэрэдэттэн БЕ-200 сөмөлүөт көтүөхтээх, онон Малдыбар, Өнгөлдө уонна Чаппанда нэһиликтэрин баһаардарыгар сайаапка баран сытар. Онон Ньурба оройуонун территориятыгар айылҕа баһаардарын быһыыта-майгыта хонтуруолга тугулар.

Кэскиллээх боппуруос быһаарылар

Ааспыт нэдиэлэбэ Ньурба оройуонун баһылыга Алексей Михайлович Иннокентьев Дьокуускай куоракка үлэлээтэ. Ол курдук, бэс ыйын 23-24 күннэригэр баһылык, кини бастакы солбуйааччыта Артур Янович Яковлев уонна тыа хаһаайыстыбатын Департаментын начаалынньыга Иван Васильевич Егоров тыа хаһаайыстыбатын боппуруостарын быһаарыстылар.

Бэс ыйын 23 күнүгэр, сэрэдэбэ, СӨ Бырабытылыстыбатын Бэрэссэдээтэлин солбуйааччыта Михаил Викторович Никифоров ыыппыт муньабар Степан Васильев аатынан сылгы собуотун өрөспүүбүлүкэтээби "Саха сүөһүтэ" хааһынаттан үбүлэнэр генофонднай тэрилтэбэ самалык тэрилтэнэн онорор туһунан боппуруоһу дүүллэстилэр. Оттон бэс ыйын 24 күнүгэр СӨ Тыа хаһаайыстыбатын министриэтибэтин сүөһү иититин боппуруоһун хонтуруоллуур миниистир солбуйааччытыгар Афанасьев Николай Степановичка эмиэ ити боппуруоска аанамыт улахан састааптаах муньах буолла. Кэпсэтии түмүгэр өрүттэр биир санаага кэлилэр, илии тутуһууга буолла. Онон кэскиллээх боппуруос быһаарытын буларыгар үчүгэй түмүк-

тээх үлэ барда.

Дьокуускайга буолбут муньахтарга Ньурба оройуонун Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Сергей Иванович Евсеев зуумунан киирэн кытынна.

"Ньурба оройуона" МТ
пресс-сулууспата.

Олонхо ыһыабар ситиһиилээхтик кытыннылар

XIV өрөспүүбүлүкэтээби Олонхо ыһыаба - ытык Өлүөхүмэ сиригэр ытыллыбыт ыһыаха "Өбүгэ үгэһэ-айар үлэм абылана" тимир уустар онгоһуктарын быыстапкаларын күрүбэр Анал Аат Удьуор Уус аатын, итиэннэ хомус I-кы таһымнаах лауреат аатын, "Хонгунуур хомуспут охсулунна" Саха сиригээби хомус уустарын күрүбэр "Уустаанураннаан тимиртэн онгоһуктар" II-с үрдэл лауреат Афанасьев Ариан Васильевич ылыан ылла.

"Утүө дойду үөрүүтэ, кэрэ дойду көстүүтэ" өрөспүүбүлүкэтээби уус-уран онгоһуктар быыстапкаларын күрүбүн түмүгүнэн үрүг, кыһыл көмүстэн онгоһуктар Иван Евгений Ионович, ат толору симэбэр Трофимова Наталья Федотовна II-с үрдэл ааты ылылар. Оһуокайга Прокопий Федоров II-с үрдэли ылла.

Кыһына турар кымыстаах, үрүлүгүр үрүг астаах, алгыстаах астаах-үөллээх, кэрэ көстүүлээх Ааннаах хототун ыһыаба умнулубат үтүө түгэн буолан үйэлэргэ арыллыа.

Ыалдытымсах Өлүөхүмэ дьонугар-сэргэтигэр, Ньурбалары көрсүбүт Өлүөхүмэтээби МТ баһылыгар Лидия Николаевна, солбуйааччытыгар Максим Георгиевичка уонна нэһилик дьонугар, хоннорон, сүбэлээн илдэ сылдыбыт Өлүөхүмэ куоратын Оҕо эбии үөрэхтээһинин киинин кэлэктиибигэр салайааччы Любовь Васильевнага истинник махтанабыт!

Улуустаабы култуура департамена.

— Стопкоронавирус —

Контрольные мероприятия по Ковид-19

Во исполнение решений Оперативного штаба Нюрбинского района административной комиссией района с 15 по 25 июня 2021г. проведено 4 рейда по проверке соблюдения ограничительных мер в период режима повышенной готовности на территории г.Нюрба.

Всего проверено 99 организаций, из них торговых объектов - 73, организаций общественного питания - 15, парикмахерских и салонов - 4, иных организаций - 1.

По итогам проверок выявлено, что термометрию посетителей у входа не проводят в магазинах: "Туйаара", "Сата-хоз товары".

За указанный период по ст.3.8. КоАП РС(Я) составлено 5 протоколов об административных правонарушениях:

- в отношении индивидуальных предпринимателей - 1;

- в отношении физических лиц (продавцов) - 4.

По состоянию на 25.06.2021г. всего возбуждено административных производств по ч. 1 ст.3.8 КоАП РС(Я), несоблюдение требований нормативных правовых актов Республики Саха (Якутия), направленных на предотвращение и устранение последствий распространения новой коронавирусной инфекции (COVID-19), если эти действия (бездействие) не содержат уголовно на-

казуемого деяния или не влекут административной ответственности в соответствии с Кодексом Российской Федерации об административных правонарушениях - 47 (в отношении физических лиц - 25, должностных лиц - 22), из них рассмотрено 31 (в отношении физических лиц - 16, в отношении должностных лиц - 15), наложено административных штрафов - 3, на общую сумму 36 000 рублей, все штрафы исполнены: добровольно - 21 000 рублей, принудительно - 15 000 рублей), не рассмотрено дел - 16.

Административная комиссия
Нюрбинского района.

— Новости —

Достойная победа педагога

ботки представили 37 участников, от небольших стартапов до крупных ИТ-компаний.

В этом году впервые ЦПОД "ИТ-Куб" представил наш педагог, Марк Прокопьевич Антонов, который принял участие в конкурсе "Битва стартапов". Его проект "Автоматический санитайзер ViST", который умеет дезинфицировать, снимать замеры температуры тела и осуществлять

захват изображения, имеет возможность подключения к системе контроля и управления доступом, стал победителем в номинации "Народный выбор"!

Мы от всей души поздравляем Марка Прокопьевича с достойной победой! Желаем творческих успехов и реализации всех проектов!

Из Инстаграм страницы РУО.

— Спорт —

На Игры Манчаары-2021

дения меняется. В этом году Спартакиада по национальным видам спорта "Игры Манчаары" вновь пройдет в Бердигестях Горного улуса. За право провести у себя якутскую олимпиаду на конкурсной основе боролись 6 муниципальных районов.

С 6 по 11 июля село Бердигестях примет спартакиаду, и они будут посвящены 90-летию образования улуса. Изначально планировалось, что в них примут участие свыше 7 тысяч человек, которые обязаны пройти вакци-

нацию и иметь отрицательный результат теста на COVID-19. Но из-за ситуации с коронавирусом формат проведения Игр Манчаары могут изменить.

Если приедут все команды, это составит 1850 участников из 36 улусов, районов республики и три учебных заведения, всего 39 команд. Как известно, соревнования пройдут по 11 видам спорта. И в программу включены такие виды как: хапсагай, мас-рестлинг, якутские прыжки, гиревой спорт, национальное многобо-

рье, легкая атлетика, стрельба из лука, пулевая стрельба, северное многоборье, конные скачки, а также национальные настольные игры на ловкость рук "хабылык" и "хаамыска".

С нашего улуса участие в играх примут 60 спортсменов, а также будет присутствовать делегация района в составе 10 человек, в итоге 70 человек из Нюрбинского улуса. Из 11 видов зачет получили в 9 видах: хапсагай, мас-рестлинг, якутские прыжки, гиревой спорт, национальное многоборье, стрельба из лука, пулевая стрельба, конные скачки и настольные игры "хабылык-хаамыска".

Следующие игры состоятся через пять лет, в 2025 году и уже в

адрес Минспорта поступило 6 заявок от муниципальных образований республики, в том числе и от нашего района.

Спартакиада дарит возможность спортсменам со всех районов республики встречаться с друг другом в честных состязаниях, которые проводятся в духе доброго соперничества и взаимного уважения. Зрители же будут онлайн наблюдать радость побед и горечь поражений, эти игры несомненно дадут яркие и неповторимые моменты, которые запомнятся надолго. Желаем нашим дорогим спортсменам удачи и успехов!

Валерия Иванова,
БА-ОЖ-18, 3 курс СВФУ.

Вот и настал год якутской олимпиады - Игры Манчаары. Игры названы в честь Василия Федорова или Манчаары - якутского национального героя, жившего в начале XIX века. Манчаары известны тем, что выступил против гнета местных феодалов. Его часто называют "благородный разбойник" или "якутский Робин Гуд".

Особенностью Игр является то, что каждый раз место прове-

Игры Манчаары - якутского национального героя, жившего в начале XIX века. Манчаары известны тем, что выступил против гнета местных феодалов. Его часто называют "благородный разбойник" или "якутский Робин Гуд".

Особенностью Игр является то, что каждый раз место прове-

Киэн Ньурба, Күөх Ньурба ырыаба ылланар, хобоонго айыллар, алып иэйэр халлаанын анныгар сайдар, саамыланар табылын таайа табан киэнг эйгэбэ биллэр-көстөр. Тойук туоналаах, олонго олбохтоох, дьуохар, оһуокай түһүлгэлээх ыһыах ыһар сылаах сыйһылаах, Аар бабах анныбыт хоргунаах хонуулаах, чэчир анньар, салама ыйыгар, ыһыах ыһар, алгыс түһэринэр "Кыталыктаах" диэн кырдаллаах.

Бу манньк кирири тыллаах кэпсири киһим биһиги, Ньурбалар, тумулук тутта истэр, бар дьонго иһитиннэрэр, киэн туттар дьаралык ырыабытын Сергей Боробоонускай тылыгар Дьөгүөр Поликарпов матыбыгар "Киэн Ньурба" гимн ырыаны арыя ыллаабыт баарабай модун баархаты-

Ырыабар ылланар Киэн Ньурбам барахсан

най куоластаах Саха Өрөспүүбүлүкэтин култууратын туйгуна, айар ырыаһыт Ньукулай Акыымабыс Батаакап буолар.

Ньукулай төрүт уус төрөөбүт түбэтэ Ыраах Убайан Ньурба куоратын кытта сиблэһэ, хоонньоһо аатырар Ньурбуунга үрэх нөнүө-мангаа тэнийэн сытар сир киэнэ талыыта, дойду киэнэ туйгуна буоллаба. Онон Ньукулай Акыымабыспыт Ньурба куораттыг сааһыран эрэр кырдыа-бас олохтооһо буолар. Айар алып талаанынан ырыаһыт буолбута, айылбатынан хадабаламмыт анала сүнгэн. Ол да курдук улууһун, ону аһан бүтүн Саха тын сирин аатыгтан элбэх үрдүк түһүлгэлэргэ ыллаабыта да туоһулууллар.

Ырыа айарга холонон элбэх ырыа ааптара буолар уонна олохтоох телевидениеба үһүн кэмгэ үлэлээн ааспыт. Ол онно хайбабыл да бэлиэлэрэ баара туоһулууллар. Бастаан телевидение боруогун атыллыыра Спартак Иванович Слепозин салалтатынан үлэлиир кэмигэр буолбута. Хойукку кэмгэ диэри Саргылаана Романова Федорова салайар кэмигэр олохтоох телевидениеба үлэлээбитин, салайааччы үлэлээбит кэмнэрин, идэтин баһылыгы тутан үлэлээн ааспытын кичэйэн бэлиэтээбитэ киэн туттуулааба кистэл буолбата.

Куола отой кыра сааһыттан, оскуолаба үөрэнэр кэмиттэн спортивнай куруһуоктарга сылдьан эрчиллэн сабалаабыта. Сүрүннээн боксаны талан дьарыктаамыта. Онон кэмэ суох ситиһиилэрин туһунан ах-

тар. Эрчиһэр тренера тиргиллээс уолу оруу көрөн оройуон, өрөспүүбүлүкэ таһымнаах күрэхтэргэ элбэхтик киллэрэн кириһиннэрбитэ кыайы аргыстаах, өрөгөй көтөллөөх мэлдьи хайбалга сылдыбыта. Бастагы кыайыылара 1970 сыллартан ситиһилибиттэрэ. Ол курдук оройуонун хас да төгүллээх кыайыылааба буолбута уонна өрөспүүбүлүкэтээби "Спартак" общество күрэхтэһиитигэр призер, аармыйаба сулуустатын кэмигэр полковой, дивизионнай уонна ЗабВО боксаба күрэхтэһиилэрин призера. Спорка маастарга кандидат буолары ситиспитэ, итинтэн да көстөр спорт бу көрүгэр чабылхайын туоһулар.

Сааһын ситэн Сэбиэскэй аармыйа кэксэтигэр ыраах Монголия Чойбалсан куоратын таһынаабы истиибигэр 1975-77 сылларга сирдээхтик сулууспалаабыта. Куола онно да сылдьан тэһиттээс, кыанар уол сулууса кэмнэн сирдэрбэккэ взвод солбуйааччы хамандьырынан үүнэн, сержант сыбааньаланан, өссө уопуска, хайбал ылан ийэтигэр, абатыгар кэлэ сылдьан үөрдүтүлээбит кэмнэрдээбэ. Ити курдук Ийэ дойдугар иһин килбиэнник икки сыл толорон төрөөбүт Ньурбатыгар сулууспалаан эргиллэн кэлбитэ.

Ньукулай аҕата Аҕа дойду Улуу сэриитин кыттыылааба бэтэрээн сылыга үһүн кэмгэ үлэлээбит сылыгыт Акыым Баабылабыс Батаакап, күн күбэй ийэтэ Даныылаба-Батаакаба Балбаара Баһыла-

йабына олохторун холбоон оҕо-уруу тэһиттэн, үлэни эрэ өрө тутан тыа хоһуун дьонго дэтэн убаастабылынан олонор аастахтара. Ньукулай Акыымабыс бэйэтэ ыал буолан оҕолонор-урууланан, билигин бэйэлэрэ сиппит улахан дьоннон, биир уол, түөрт кыыс. Киһи барахсан хонууга үүнэр сибэкки, от сизмэтин ыһан чэчиририни Ньукулай дьолун чороонун, олобун доборун булунаан оҕо төрөтүөхтээх, ууһун ууһатыахтаах, хаанын хангыахтаах улуу анала да буоллаба, ол ону толорбут, чэчирин тэһиттэpit Эр киһи буоллаба.

Киһи барахсан олонор олобун айылбата анаан биэрбит дьобурунан, талба талаанынан дуйданан олобун кэмнэн кэчээрэ ыччаттарыгар, кэлэр көлүнэ дьонугар тиһэ кэпсири кинигэ дуу ол эбэтэр аудио-видеоальбом үйэтиити чэрчитинэн онгоһуллан өр кэмнэргэ сүппэтти олонор олоххо сурааһын буола суруллан хаалара айхалланар, уруйданар. Ол курдук Ньукулай Акыымабыс тус айар үлэлэрин көрдөрөр "Ырыабар ылланар Киэн Ньурбам барахсан" диэн видеоальбома бэлэмнээн бүтэн таһаары сытар. Ити курдук айар ырыаһыт бийылгы сылга 65 сааһын көрсүһүннэрэ альбома таһарынан, хаһыат балаһатыгар сырдатыларынан эбэрлэбин аныбыын уонна убай киһиэхэ чэгиэн сылдыһыны бабара сурукпун түмүктүүм.

**Дмитрий ПОТАПОВ,
Ньурба.**

— Редакция почтата —

Бастакытын

Нэһилиэнньэ кураан дьыллар-күннэр эргийбиттэриттэн улаханньк дыксинэр. Сүрүннээн тыа хаһаайыстыбатынан дьарыктанан аһаан-танган олонор олохтоохторго ыарахан балаһыанһа үөскээн эрэрэ биллэн эрэр. Үөс сиргэ сытар оттонор ходоһаларга, туһааннаан сааскы халаан уута халыйан ааспат сирдэргэ курааннаан от үүнэрэ биллибэт. Манньк түмүккэ норуот билгэһиттэрэ Тускул, Максим Сибиряков, Андрей Варламов кэлбиттэрин хаһыаттартан аабабыт.

Онон оройуон уонна нэһиликтэр салалталара өр сыллаах кураан дьыллар туруохтарынан сибээстээн сүөһүнү аччаппат, өссө ордук элбэтэр сыалтан үһүн болдьоохтоох перспективнэй былааны онгостоллоро ордук буолуо этэ. Манна сүрүн боппуруоһунан лугомелиоративнай үлэни күүскэ сайыннарыы буолуох тустаах. Ордук бу кураан буолуохтаах сылларга Бордон нэһилиэтин олохтоохторо оҕустарар чинчилээхпит.

Урут "Степан Васильев" аатынан сопхос оттонор ходоһата үкэс кэриэтэ үрэхтэринэн, Маай учаастагынан, Энгээрдэгинэн тайыыра. От элбэхтик оттоноро, сүөһү ахсаан да өттүнэн эбиллэрэ, киниттэн ылыллар бородуксуйа да үрдүүрө. Сопхос оройуонна да, өрөспүүбүлүкэбэ да биллэрэ, дьон үрдүк хамнастааба, олобо-дьаһаба биллэрдик түспүбута. Манна тыа хаһаайыстыбатын сайыннарыыны үрдүк таһымна таһаарыт Николай Иванович Проконьев, Иван Васильевич Евсеев, Нестер Климович Антонов курдук үлэлээн ааспыт сопхос дириэктэрдэрин үтүөлэрин-өнгөлөрүн нэһилиэнньэ билингэ диэри улаханньк сыаналыыр, ахтар-саныыр.

Илистьянов Христофор Егорович Таркаайы нэһилиэтин төрүт олохтооһо, СӨ норуотун хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ, Ньурба оройуонун, Таркаайы нэһилиэтин Бочуоттаах олохтооһо, киэнник биллибит бастыг сүөһү көрөөччү, "Марха" сопхос 7 төгүллээх чемпион бостууга, эдэр ыччат наставнига. 1936 сыллаахха "Сага күүс" холкуоска күн сирин көрүүбүттэн харыс сири халбарыйбакка, дойдутун сиригэр-буоругар уу нүүлдэбай сааһыттан үлэбэ-хамнаска сыстан киһи-хара буолбута. Оччотооһу тыйыс кэм быһыытынан, сэриин сыллары өҕө буолан аччыктааһын, суткураан, оонньоммотох оҕо саас диэн тугун этинэн-хаанынан билбэхтэспит кырдыабыс. Дьонум-сэргэм, дойдум туһа диэн үлэни өрө тутан кэлбит көлүнэ дьингээх туһута кини.

Христофор Егорович быйыл 85 сааһын туолар үбүлүйдээх сылыгар биир дойдулаахтарыгар тугунан да кэмнэммэт дьобуннаах бэлэби онордо. Олонор ааспыт олобун уһаты-таннары сыымайдаан, бииргэ үлэлээбит үөлээннээхтэрин, доботторун

Нэһилиэнньэ туһатыгар

Кинилэр сүөһү аһылыгын бэлэмнээһингэ былааннаах улахан үлэни ыыталлара, тэрийэллэрэ. Сүөһүнэн тугуна оту биэрэр Эдьээк, Хатыы үрэхтэрин астаран-ыраастатан ходоһа онортообуттара, уунан нүөлсүтөр Таланда систиэмэтэ үлэбэ кирибитэ. Итилэри сөрүтэр кэм кэллэ. Сири онордоххо, уунан нүөлсүтүөххө от үүнэр. Төһө да хаар-самыыр аһыахтык түспүтүн иһин, саас үрэхтэрит син биир уунан туолуохтара. Онон сүбэ кэриэтэ манньк этиилээхпин.

Оройуон иһигэр лугомелиоративнай үлэни сөрүтүөххэ, мобильнай биригээдэлэри тэрийтэлиэххэ, сүрүн болбонтону үрэх сирдэри астаран, ыраастаан ходоһа онорууга, дойду сирдэргэ ууну халытыыга туһаайыахха. Инники этэн аһарбытым курдук, кураан дьылларга Бордон нэһилиэтин сирдэрэ ордук хотторор этилэр. Маалыкай тулатынаабы оттонор сирдэрит хатан-кууран эрэллэр. Манна ууну халытар систиэмэ суох. Онтон кураантан быһыанар суолбут биир эрэ - ол Эдьээк үрэхтэрин бырабыллыбыт, урут оттомтук ходоһаларын адаардарын, үүммүт дуфбаларын, отторун-мастарын күртэрин иккистээн ходоһа оноруу буолуоба.

Ману таһынан Маай Арыылаабын, Энгээрдэк сирдэрин онгорторуу тобо сатаммата кэлиэ? Былыр Аҕа дойду сэриитин кэннинээби уот кураан сылларга Энгээрдэк "Үлгүр" диэн үрэхэ икки Малдыбар, Сүлэ, Энгээрдэк холкуостарын быһыабытын көрбүт тыыннаах туоһу мин баарбын. Биллэн турар, биридиилээн бааһынай

хаһаайыстыба ыраах үрэх сирдэргэ тахсан сири онгосторо уустук. Манна судаарыстыба көмөтө эрэйиллэр. Оттооһун, сүөһүнү иити боппуруостарынан утумнаахтык күннэтэ дьарыктанар кэм кэлбитин олохтоох дьаһалталаар, биридиилээн бааһынай хаһаайыстыбалар, нэһилиэнньэ учуоттанара наада. Хайа уонна олус үрдүк сыанаба Амур өрүс хочотуттан оту атыылаһан тастары судаарыстыбаба да, нэһилиэнньэбэ да ноочооттооһо биллэр. Онон бэйэ күүһүн туһанан, тэрээһинин кыайан отунан бэйэбит хааччынар суолу тобулуобун.

Иккиһинэн.

Аныгы олох сизиринэн, кытыы нэһиликтэргэ түргэн интернет ситимэ киригэлээн эрэр. Араас сонун суруйар сайттар, интернет-хаһыаттар баар буоллулар. Арааһы бары суруйаллар, ол эрээри үлэбэ-хамнаска, производствонь кэнэтиигэ, култуураны үрдэтиигэ күттүөннээх туох да суруллубат. Онон идеология боппуруоһа сөрүтүллэрэ, киэн маассаба тарбанара наада диэн санаалаахпын. Ханньк бабарар уопсастыбаннай тутул, олох-дьаһах идеологията суох бөбүргөөбөт, туругурбат диэн этэллэрин былыргыттан истэбин. Бу олох ирдэбил!

Билигин сүрүн иһитиннэрэр-биллэрэр источникпыт батсаап буолла. Ол эрээри нэһилиэнньэ саастаах араҕата интернетти, батсаабы, инстаграмы үксүгэр сатаан туһаммат. Ватсаап сонун, биллэри түргэнник тарбанарыгар табыгастаах ситим, ол эрээри манна үксүгэр бөхпүтүн-сахытын

симэбит, итэбэспитин-быһааспытын, мөккүөрбүтүн таһаарабыт.

Аһыах сыллааха диэри ыал аайы радио баара. Араас сонуннары сыһыанан бириэмэтигэр, аһы да олонор истэрбит олус үчүгэй уонна тоҕоостоох буолара. Манна тустаах, үчүгэй бэлэмнээх лиэк-тэрдэринэн дойду ис-тас, Аан Дойду балаһыанньатыгар лиэксийэлэри, бэсиэдэлэри онгорторуохха. Сахабыт сирин, оройуоммут, бэйэбит нэһиликтит сонуннарын нэһилиэнньэбэ иһитиннэрэн-биллэрэн иһэргэн ордук туох кэлиэ? Билигин сорох нэһиликтэргэ өссө телестудиялар үлэлиллэр. Онон сонуннары маассабайдьк уонна нэһилиэнньэ тоҕоостоох бириэмэтигэр тарбатар сириэстибэлэри күүскэ туһанар ордук этэ.

Аны бэчээтинэй таһаарылар тустарынан: кырыы нэһиликтэргэ төһө да хоһуутан кэлбиттэрин иһин, хаһыаттарга-сурунаалларга сийили суруллубут ыстатыйалар, ырыгытылар, санаа атастаһыыта уо.д.а. тахсаллар. Хаһыакка сурутуу аһыах, үгүс ыал сурумат - сыаната ыарахан. Онтон буддьүөккэ үп тиийбэтинэн сурутууга диэн анаан бибилиэтиэккэ кыра харчы көрүллэр. Онон бибилиэтиэкэ киин хаһыаттарга, сурунаалларга, оннооҕор өрөспүүбүлүкэбэ тахсар сорох бэчээккэ суруттарар кыаба суох. Бу боппуруоһу олохтоох дьаһалта сүүрэн-көтөн, быыс-хайаба булан, соробун бэйэтин үбүнэн даһаны быһаарыан сөп.

**Н.Н. НИКОЛАЕВ,
СӨ "Ытык Сүбэтин" Бочуоттаах
кырдыабаһа,
Маалыкай сэл., бэс ыйа, 2021 сыл.**

Дьобуннаах бэлэх

кытта араас көрдөөх-нардаах түгэннэрин сурукка тиһэн, кинигэ гынан таһаарда. Христофор Егорович бу кэпсээннэригэр ааспыт олох кэрэтин, ол кэм дыкты түгэннэрин туох да эбилик кырааската, ииччэбэ-бааччаба суох ахтыы киэбинэн суруйбут. Кини тыа олобун онкулун, үлэһит дьон араас майгытын олус уустугурдук бака, судуругутук арылары ситиспит. Бу кэпсээннэр геройдара - биһиги аймах-билэ дьоммут. Киһиги сүрэхпитигэр олус чугас, наһаа истинник саньыр эһэлэрибит, аҕаларыбит, убайдарыбит. Онон да буолуо, киһи олус умсугуйан, утаппытыгы биир тыһынын аабар айымньыта буолбут.

Бэс ыйын 18 күнүгэр, А.А. Моргусов аатынан "Талба" норуот айымньытын дьэтин бибилиэтиэкэтигэр ZOOM платформа нөнүө Христофор Егорович Илистьянов "Холбоон-илбээн" диэн кинигэтин сүрэхтэһиитэ үөрүүлээх быһыыга-майгыга буо-

лан ааста. Кинигэ сүрэхтэһиитин Дьокуускай куорат киин бибилиэтиэкэтигэр ZOOM нөнүө биир дойдулаахпыт, педагогическай наука кандидата М.П. Андросова иллээн-сабалаан ыытта. Быһа эфиргэ холбоннулар СӨ Ил Түмэнин сир сыһыаннаһылыгыгар, айылга баайыгар уонна экологияба сис кэмтиэт бэрэссэдээтэлэ В.М. Проконьев, СӨ тыатын хаһаайыстыбатын министиэристибэтин сүөһү-сылгы иитэр племенной салаа департаменнын салайааччыта А.А. Александров уонна Таркаайы нэһилиэгиттэн баһылык В.А. Васильев, СӨ култууратын үтүөлээх үлэһитэ А.А. Моргусов, СӨ култууратын туйгуна И.И. Моргусова, СӨ үөрэҕириитин туйгуна Л.Н. Михайлова, бибилиэтиэкэр Р.М. Иванов уонна Христофор Егорович бииргэ үлэлээбит, үлэбэ ииппит-такайыт доботторо, "Холбоон-илбээн" кинигэ сүрүн геройдара В.И. Додохов, В.М. Илис-

тянов.

Кинигэ сүрэхтэһиитигэр сөп түбэһиннэрэн Христофор Егорович Илистьяновка Саха Өрөспүүбүлүкэтин "Ытык кырдыабаһа" аат ингэрилиннэ, Тыа хаһаайыстыбатын үлэһитин Бочуоттаах бэлиэтэ туттарылына, Ил Түмэн, Таркаайы нэһилиэтин дьаһалтатын грамоталарынан наҕараадаланна. Ис сүрэхтэн тахсар истин тыллар этилиннилэр, баба санаа бастыга ананна. Ытык кырдыаба өр сылларга иитиэхтээн сылдыбыт бастыг баба санаатын толорон кыһа Елена Христофоровна Илистьянова, биир дойдулааба, педагогическай наука кандидата Мария Петровна Андросова бэчээккэ бэлэмнээн, үлэ бөбө үтүмүннэн көрсөн күн сирин көрдөрдүлэр. Мантан ордук сыаналаабы тугу бэлэхтиэххиний? Дьобун дьон оҕолоро үйэлээби, кэскиллээби биллэн аҕаларыгар манньк бэлэби онгорбуттара хайбаныан, биһирэниэн эрэ сөп.

**М.С. МАЯРОВСКАЯ,
Таркаайы нэһилиэтин олохтооһо.**

— Үһүс көлүөнэ —

Сэрии туһунан өйдөбүлү эдэр көлүөнэбэ тиэрдэргэ үлэлэһэбин

Бүгүндү хаһыатым дьоруойа СӨ үтүөлээх энергетигэ, бочуоттаах землеустроителэ, СӨ бочуоттаах бэтэрээнэ, Түмүк нэһилиэгин бочуоттаах гражданина, сыана бэтэрээнэ, аҕам саастаах Васильев Ксенофонт Васильевич Түмүк нэһилиэгин олохтооҕо, төрөөбүт-үөскээбит дойдутугар олох олон кэллэ.

- Ксенофонт Васильевич, саһын үгүннээн туһунан кэмизэр буруот үлэтин туһунан, үлэлээн ааспыт кэмизэргитин уонна айар дьарыккыт тула кэпсэтии буолуоҕа. Туохтан саҕалыаххыт?

- Дойдубар улаатан, ыал буолан тыа сиригэр киирэн быһыытын дьэ-уот тэринэн, оҕолон-урууланан, мас мастаан, от оттоон, сүөһү ииттэн, үүнээйи үүннэрэн кэллэбим. Сүрүн үлэм уоту (электричествоны) кытта сибээстээх. 50-тан тахса сыл идэбинэн дьарыгырдым, билигин да илиибин араара иликпин. Сэдэмдэ 14 сыл нэһилиэкпэр землеустроителлаабытым, 6 сыл профтехучилищеҕа преподавателлээбитим.

Кэннибин хайыһан үлэлэбит кэмнэрбин анааран көрдөхпүнэ, бука куһаҕаннык үлэлээтэ диэбэттэрэ буолуо дии саныбын. Бэйэм санаабар, хайа да үлэбэр, кыһамнылаахтык, айымнылаахтык үлэлээн кэллим дэнэбин.

Кэргэним Ирина Ивановна психолог идэлээх, олоххо актыбынай позициялаах. Уопастыбаннай үлэ үөһүгэр сылдар. Мин киниэхэ көх-нэм буолан, уопастыбаннай үлэттэн эмиз туора турбаппын.

- Эһиги үүнээйи ордодуотунан дьарыктанар эбикит, ол туһунан кэпсэтиэххит да?

- Дэриэбинэ олохтоохторо үүнээйи үүннэриитинэн балай да дьарыгыраллар. Биһиги да онтон хаалсыбаппыт. Үүнээйи үүннэриитэ барыта буору кытта сибээстээх, буор үлэтэ ыарахан үлэ. Эр киһи илиитэ тийдэбинэ эрэ үүнээйи үүнүүтэ өлгөм соҕус буолар да буоллаҕа. Тиэргэнгэ бааһына сирэ булгу баар буоллабына киһи ыал курдук сананар.

Бааһынаҕа булгучу хортуппуй үүнээйи баһылыр-көһүлүүр. Хортуппуйу наһаа сөбүлүүбүн, ол да быһыытын хортуппуй көрүүтэ-хараһыта мин эбээһинэним. Ол оннугар тэпилииссэ иһинээҕи үүнээйилэринэн кэргэним дьарыгырар. Мин онно кытыгыһым буорун бэлэмнибин, уутун хааччылабын, онон бүтэр. Хортуппуйу тэнэ эриэппэ, сүбүкүлэ, моркуоп эмиз мин сүрүн дьарыктарым. Помидору иккиэн көрөбүт. Итинтэн атын үүнээйилэринэн: луук, укуруоп, салаат, эрдэһискэ, кабачки, бизерс, сибьэки араас көрүнгүнүн, ордоду мастарынан үксүн Ирина Ивановна көрөр-истэр. Ити курдук тэнгэ сылдан, үлэ үлэстэн үүнээйи-битинэн дьарыгырабыт.

Иккис сылын хоруона ыарыы хааччахтаан, миигин

"бар-кэл" үлэлээх киһини дьэ-бэ хаайда. Таах сытыам дуо, үүнээйи кыһалҕалаах сарсыарда эрдэттэн түбүгүрэн күммүн саҕалыбын уонна түмүктүүбүн.

- Эһиги хаһыакка араас тиэмэлэри хабаан ыстатыйалары суруйабыт, ол туһунан сырдатый эрэ.

- Үксүн "Коммунизм суола", "Ньурба" оройуон хаһыатыгар суруйар эгитим. Хаһыаттарга суруйуу оҕо сылдан "Бэлэм буол" хаһыакка ыстатыйа суруйууттан саҕаламмыта. 1976 сыллаахха "Кыым" хаһыакка Арасыйыаҕа Сельэнерго тэрилтэлэрин тэрийтэлээбиттэригэр олобуран, Саха сиригэр Сельэнерго тэрилтэлэрин тэрийэр туһунан суруйан ыппытым. Ыстатыйаҕа аһара улахан кээмэйдэх диэн таһаарбатахтара эрээри, ыппыт матырыйаалгын аналлаах тэрилтэлэргэ тириэрдиллэбит диэн эппиэт кэлбитэ.

- Туох быһаарыы ылыллыбытай?

- Саха сиригэр ити кэмтэн саҕалаан Сельэнерго тэрилтэтин тэрийии боппуруоһа үөрэттиллэн барбыта. Боппуруос өрөспүүбүлүкэ таһымыгар 1978, 1980 сыллардаахха дьүүлгэ тахса сылдыбыта. Онтон 1982 сыллаахха Сельэнерго холбоһуга тэриллэн электричествоны тыа сиригэр туһаныны тэтимнээхтик ытарга үлэ саҕаламмыта.

Кэлин землеустроителдинэн үлэли сылдан "Кыым", "Саха сирэ", "Ньурба" хаһыаттарга оттуур хoduһаны онорорго сыллаах "Талах, дулба", "Мэччирэн" диэн ыстатыйалары таһаартарбытым.

Электричествоны туһаны туһунан бастакы ыстатыйам 1975 сыллаахха ахсынны ыйга бэрт дьобус кээмэйинэн тахсыбыт курдук саныбын. Кэлин бу тиэмэбэ оройуон хаһыатыгар хас даҕаны ыстатыйалары таһаартарбытым.

Өрөспүүбүлүкэ арҕаа энэригэр электрическэй ситимнэри тутуу былааннар, Ньурба оройуонун, Марха өрүс нөһүө сытар нэһилиэктер электрификациялара, электрическэй энергия хаачыстыбата, сиргэ ситимниир, электроэнергияны дьэ сылытытыгар туһаныы, Маардаабы ДЭС 50 сыла, Хорулаҕа электричество 60 сыллаах үбүлүөйэ, Маарга электричество 70 сыла, Акана электрофикациятын 70 сыла, Сельэнерго билигин да туһалыыр, кыайтарбатах электроэнергия, Саха сирин электрификациятын 100 сыла. Саха сирин электрификацията

тыа сириттэн саҕаламмыта, "Якутсельстрой", Бүлүүтээҕи ГЭС үлэлээбитэ 50 сылыгар Гаврильев В.А. туһунан ыстатыйалары бэлэмнэтэлээбитим, сорохторо ааттара уларыйан тахсыталаабыттар. Электричество туһунан суруйууларбын Сунтаар, Нам оройуон хаһыаттарыгар кытта бэчээттэммитэ.

Олохтоох "Ньурба" хаһыакка Маар олохтоохторун, Мархатаабы МТС дьонун, үлэһиттэрин туһунан суруйталаабытым. Бастакы кочегар Иванов Егор Спиридонович, бастакы шахтёр Гаврильев Прокопий Трофимович, киһи киһи Егоров Яков Иванович, МТС-ка оҕо сааһым, Оһуокай түһүлгэтин дархан этэччитэ Васильева Варвара Мисаиловна туһунан ыстатыйалар бэчээттэммиттэрэ.

Марха сопхуос 50 сыллаах үбүлүөйүгэр анаан, "Маарсельэнерго" ХЭТ үлэтин туһунан, православие боппуруоһугар "Үөдэй танаратын дьэ-бэ умайбыта дуо?", "Ильмень" күөлгэ Саха буойуттара кыргылыгыттарынын ырытан "Ильмень идээнэ", "Саллаат сэргэтэ Ильмэнгэ" сквер туһунан тахсыталаабыттар. Ильмень туһунан суруйуубун Дьокуускайга "Ил Түмэн", Томпо, Таатта, Чурапчы, Бүлүү, Үөһэ Бүлүү, Сунтаар, Горнай, Өлүөхүмэ оройуоннарын хаһыаттарыгар ыталаабытым.

Аҕа дойдуга сэриитин 75 сыллаах үбүлүөйүгэр анаан нэһилиэк буойуттарынын үйэтигэр "Сквер" ыстатыйам "Ньурба", "Ил Түмэн" хаһыаттарга тахсыбыта.

Хомсомуол Саха сиригэр тэриллэбитэ 100 сыллаах үбүлүөйүгэр анаан "Өйө-санаата дьон туһугар" Саха сирин бастакы хомсомуолларыттан биридэстэрэ, ревкомовец Кирилл Григорьевич Ефимов-Бучукаар туһунан ыстатыйам олохтоох хаһыакка тахсыбыта. Хомойуох иһин, хаһыакка суруйууларбын түмпэт, бэлиэтэммэт буоламмын, ыстатыйа аата манньк этэ диір кыаҕа суох эбиппин. Туох туһунан суруйуллубта өйбөр эрэ хаалбыта бэлиэтэннэ, сороҕо умнулуннаҕа дии.

Салгыы Ксенофонт Васильев кинигэ суруйуутугар тохтоон ааста. Түмүк нэһилиэгэр Маарга, Хатын Сыһыыга үөрэммит оскуоаларыгар анаан ахтыы кинигэ таһаарыллыбытын эттэ.

- Электричество туһунан идэм дии санаан, кыра-кыра дьарыгыран матырыйаалым син хаһаан испитэ. Онтон

2011 сыллаахтан Мархатаабы МТС туһунан күүскэ дьарыгыран барбытым. Ильмэнгэ Саха дьонно кыргылыгыттарынын чуҕастык ылынамын төһө кыалларынан истэ-билэ сатыырым. Биір сүрүн хайысхам төрүттэрин туһунан буоллаҕа. Ийэбинэн эһэм Никифоров Иннокентий Семёнович куруук болҕомто киинигэр турара. Барыларын сэргэ тутан кыралаан дьарыгыран эгитим. Хатын Сыһыы оскуолатын үбүлүөйэ, оскуоланы бүтэрбиппит 50 сыла буоларыгар кинигэтэ таһаарыахха диэн сүпсүгүрэн редколлегия чилиэниэн талылыбытым. Кэлиилээх-барыылаах өртө барыта мин түбүгүм буолара. Ол түмүгэр Дьокуускайга "Бичик" кинигэ кыһатыгар "Эдэр сааспыт биһигэ", "12-с төгүлүн бүтэрээччилэр" күн сирин көрбүттэрэ.

Аҕа дойдуга сэриитигэр, Кыайы 70 сылыгар анаан Түмүк нэһилиэгэ кинигэ таһаарыта, кинигэни таһаарарга редколлегияны сүрүннээччи буолбутум. 2016 сыллаахха Ньурбатаабы типографияҕа "Дьоллоох олобу түстээбиттэрэ" кинигэ бэчээттэнэн тахсыбыта.

Салгыы 2019 сыллаахха Дьокуускайдаабы Дани-Алмас типографияҕа "Марха" сопхуос 50 сыллаах үбүлүөйүгэр кинигэ таһаарыппыт.

Оҕо сааһым Мархатаабы МТС-ка ааспыта. Ону кэриэстээн Мархатаабы МТС 60 сыллаах үбүлүөйүгэр анаан "МТС тыа сирин индустриализацията" диэн кинигэ күн сирин көрбүтэ.

Аҕа дойдуга сэриитигэр, Кыайы 75 сылыгар анаан "Ильмень күөлгэ" кинигэ өр кэмгэ хомуллан түмүктэннэ.

Билигин эһэм Никифоров Иннокентий Семёнович, кини аймахтара, сыдааннар Арасыйыаҕа, Саха сиригэр православие туһунан матырыйаал бэлэмни сылдыбын. Пандемия буолан кыайан түмүктэммэккэ сылдыар.

- Ксенофонт Васильевич, маньы таһынан, Эһиги көрдөбүл (поисковой) үлэни дьарыгырар эбикит, хаһаангыттан саҕаламмытай?

- Ильмень күөлгэ сэриилэспит, өлбүт буойуттары көрдөөн, ааттарынын үйэтигэр, дьонно-ругар-сэргэлэригэр биллэрэргэ сорууан үлэнэн дьарыгырабын. Ньурба оройуонуттан Ильмень сэриитигэр кыттыбыт 72 киһи чуолкайданна. Кинилэртэн дойдугарыгар 17 киһи тыыннаах эргиллэн кэлбиттэрэ.

Мин Ильмень сэриитин буойуннарын дьарыгырарын биһирээбит уонна бэйэлэрин оройуоннарын дьонун туһунан билиэхтэрин баҕарбыт дьонно-го көмөлөһөн Өлүөхүмэ, Сунтаар, Ус Алдан Ильмень сэриитигэр кыттыбыт буойуннар тустарынан сырдаппытым. Ол түмүгэр эбии сэриигэ сылдыбыт дьонно чуолкайданна.

Өлүөхүмэ оройуона 98 киһи диэн аабына сылдыбыттар. Мантан 40-с хайыһар биригээдэтигэр сылдыбыт дьонно баалара чуолкайданна. Мин 19-с хайыһар биригээдэтин буойуттарынын эбии 48 киһини булбутум.

Сунтаартан Ильмень сэриитигэр 32 эрэ киһи кыттыспыта диэн аабына сылдыбыттар. Сунтаартан 19-с биригээдэттэн барыта 105 киһи Ильмень сэриитигэр кыттыбыттар, олортон 18 киһи тыыннаах эргиллэбиттэрэ, дойдугарын көрөр үөрүүлэммиттэрэ.

Уус-Алдантан 3 киһи кыттыспыта диэн аабыналар этэ. Чинчийи түмүгүнэн аабына сылдыбыт дьонноруттан 2 киһи атын сиргэ сылдыбыттарга чуолкайданна, ол оннугар 6 киһи испиһэккэ суруллубта.

1943 сыл олунньу 25 күнүгэр 19-с хайыһар биригээдэтэ Взвал түбэтигэр сэриилэһитин саҕалаабыта. Взвалка өлбүт буойуннарга анаан "Отец и сын" пааматыннык туруорбуттара. Пааматыннык таһыгар өлбүт дьонно испиһэктэрэ суруллубт. Бу испиһэҕи чинчийи түмүгэр Взвал сэриитигэр өлбүт 8 Саха саллаата испиһэккэ киирбэтэхтэрэ чуолкайданна. Бу буойуннары пааматыннык испиһэҕэр эбии киллэрэр туһунан кэпсэтиилэри ыта сатаабытым хоруона харантыына мэйһидээн ситэ быһаарыллыбытка хаалла.

Ильмень сэриитин 19-с хайыһар биригээдэтин буойуннарын дьылҕаларынан Таатта, Чурапчы, Горнай оройуоннарын дьонно күүскэ дьарыгырбыттар билиннэ. Кинигэ таһаараллар, өйдөбүннүк бэлиэ туруораллар, литературнай аабыылары, кэриэстиир тэрээһиннэри онортууллар. Хомойуох иһин, Үөһэ Бүлүү, Бүлүү, Өлүөхүмэ, Ленскэй, Мэнгэ-Хангалас оройуоннара Ильмень сэриитин буойуннарын дьылҕаларын чуолкайдьырга ситэ ылыспакка сылдыбалара хомолтолоох.

II-Хангалас (билингитэ Түмүк) нэһилиэгиттэн 13 киһи сураҕа суох сүппүтүнэн аабыла сылдыаллар. Балартан 2 киһи чуолкайданна. Биірэ Ржевкэ көмүллүбүтүн чуолкайдан, аймахтара былырынын бара сылдыбыттар. Буойун аата-суола биллэн, аймахтара үөһэ тымыттар.

Кинигэ таһыста диэн көрдөөһүн үлэтэ түмүктэммэт, кыах баарынан салгыы ытыллар.

Аҕа дойдуга сэриитигэр Кыайы 75 сылыгар анаан араас оройуоннар оскуоаларын үөрэнээччилэригэр, техникум, институт устудьуоннарыгар, үлэ кэлиитиптэригэр кэрийэ сылдан бу Ильмень кыргыһыыларын туһунан бэрт элбэхтик кэпсэтим. Сэри дорбооно улам тэийэн истэҕин аайы манньк үлэни өссө күүһүрдүүххэ баар эбит диэн санаалаахпын.

Антонина СЕМЁНОВА.

– Иһирэх тылынан – "Саха бастын оонньута – уйгулардаах ыһыахпыт"

Түмүк нэһилиэтин талааннаах оһуохайдытын, "Дархан этээчи" ааты ылбыт Варвара Мисаиловнаны билбэт киһи суоҕа да буолуо. Бүтэйдээххэ, сопхуос икки күннээх ыһыаҕар оһуохай кэмигэр биһиги, оһолор, түһүлгэ ортотугар киирэн оһорооччубут, ийэлэрбит суумкаларын манааччыбыт. Ол оһолор дьоннорбутун сүтэрэн ыксаан ылааччыбыт, оннук элбэх киһи оһуохайга киирэрэ.

Балбаара оһуохай этэрин оһох кырабыттан истэн улааппытым. Чугас оһолор буолан, мин Балбааралаахха элбэхтик сылдыбытым, Валяны кытта оонньуур этибит. Кыра уолун Бадьымы оһолоһон тахсыбыгар өссө элбэхтик сылдыар буолбутум, кыһыл оһону көрөөрү. Ону Балбаара дьээбэлиир: "Биэс харчыга атыылыбын, дьонноттан ылан аһаллахына биэрэбин" дьээн. Мин атыылаһары баһаам, харчы көрдөөн дьоммун күллэрэр этим. Бырааттаныахпын баһаран Бадьымы улаатыр диэри син биир ыһыахпын баһарар этим.

Кинилэр дьылээрэ мэлдьи миннигэс бурдук ас сытынан туолара, аны быһыпаһын иһэрбит наар. Ыаллы оһолор буолан биһиэхэ элбэхтик сылдыра, кини киирдэ да бары үөрүү-көтүү, күлүү бөһө буолара. Кэлин миэхэ унтуу билэтин оһуруолатар этэ. Ыһыахха кэтэр халадаайын кизэргэтэрбитэ, чараас сахалы сөн тиктэрбитэ. Киирдэбин айы чээйдии-чээйдии кэпсэтэрбит, элбэҕи да сүбэлиирэ, мэлдьи үөрөкөтө көрсөрбүт.

Ийэтин туһунан ахтытын кыһа Любовь Васильевна суруйбутун С.И. Сидоров-Сизэн Чоһуоха 2008 сыллаахха тахсыбыт "Ырыа-үһкүү, чөл оһох чүөмчүтэ" дьээн киниригиттэн киллэрдим. Самаан сайын сатыылаабытынан, уйгулаах ыһыахтарынан эһэрдэлээн, Варвара Мисаиловна туһунан аһтан-санаан аһыаһын.

Ийэм биһикки

Мин ийэм Варвара Мисаиловна Васильева туһунан аһыах иһирэх тылы этиэхпин баһарарын.

Кини курдук оһуу таптыыр, өйдүүр, киһиэхэ көмөлөһөр сиэдэрэй киһи суоҕа буолуо. Бэйэм өббэ да буолларбын күндү ийэбин олус дьээн суохтуубун, аһтабын.

Урукку дьоннор айылҕа, Дьылҕа Хаан тугу биэрбитинэн Орто Дойдуга оһолорлор. Ийэм тоһуста төрөөбүтэ: кыргыттар иккибит, сэттэ уол. Биир уол (Сэргэй) эрдэ туораабыта. Уоннааһылар бары киһи-хара буолан, үөрэхтэнэн, үлэлээн, сорохтор эһээ-эбээ буолан этэнгэ оһоробут.

Ийэм төрөппүт аһата нуучча эрээри сахатыйбыт киһи (Иннокентий) дьээн, Иркутскай уокуругуттан кэлбит, Ыурба Үөдэйигэр таһара дьэитигэр аһабыттаабыт,

саха кэргэннээх. Ииппит аһата балыксыт Мисэйин оһоньор. Иитилибит аһам үчүгэй, үтүө санаалаах киһи этэ дьирэ. Ийэбинин хоһуун, эр киһи курдук үлэһит дьээн хайгыра, сөбүлүүрэ үһү. Кинилэр иккэйэбин эрэ Бүлүү өрүскэ, төрөөбүт Сататын сиригэр балыктыыллар, от оттууллар эбит. Балыктыыр идэлээх буолан сэрйи кэнниттэн ордон хаалбыт, ачыктаабыт, хоргуйан өлөөрү гыммыт дьону элбэхтик аһаппыттар, өйөөбүттэр. Ол курдук ийэм сааһыран да баран сааһыра куйуурдуура, сайынын мас тыһынан сүүрүктээх Дьаппыда үрэҕи туран эрэ бэйэтэ эрдэн биһигинниин моонньоһон, отон көрдүү барар этибит. Мин кыра сылдыан ууттан куттанан тыга нэһилэ тутуһан оһорорум, ону: "Куттаныма, үөрэн, киһи-хара буолуон" дьир этэ.

Ийэм көмөлөһөөччүтэ буоларым быһытынан биридэ ыһах атаһаһа дьээн Акаһа аһынан мэнгэстэн айаннаатыбыт. Кэпсээнтэн кэпсээн. Аппыт эрэйдээх бүдүрүһүн суулан түстүбүт, хата туох да буолбатыбыт, ийэм миигин тутан-хаһан көрөр. Эмиэ да мөһүттэр быһыылаах, аппыт турда, оһолордубут да оругуу аһай айаннаһан бара турдубут. Дьэитигэр ньирэйдээх ыһаһы үрэн, сатыы Дьонкүүдэ эбэитин эргийэн Маарбытыгар кэллибит. Аны санаатаһа 6-7 саастаах оһоһо ыраах дойдуга эбит.

Аһыгы курдук буолбатах оччолорго көлүнэр көлө оһус уонна ат этэ. Ат көлөнү санаатаһына аһам биир саас эһэйбитин, үс күнү быһа сиргэмтэх акка состорбутун, онтон ийэм өлөн эрэр киһини олус да өр бүүбэйдээн оһоххо киллэрбитин умнубаппын.

Ийэбин эр киһитэһэр ордук мас уһа дьиллэрэ сөп. Ол курдук хотону, күрүөнү, оһуору, сайынгы дууһу, оһо сыыртан сырылыыр салааскатын олус тупсаһайдык оһорор этэ. Оттон дьэит тутуугар дьыннээх прораб. Оһон эбитэ буолуо быраатым Бииктэр ааттаах мас уһа, култуура тэрилтэтин баар-суох суоппара.

Ийэм олус хоһуун буолан отучча сыл тухары бэкээринэһэ үлэлэһэбитэ. Оһон оһунан ууларын баһар, мастарын бэйэлэрэ хайыталлар, тьэстэни илиинэн мэйһиэр, кууларын эмиэ бэйэлэрэ ыраастаан туттарыт этилэр. Килиэп буһарар оһоххо пуору-малаах килиэби лаппааһыга ууран угаллара, буспутун кэһнэ эмиэ оннук таһаарар этилэр. Аны дьэитэһэрэ ыһыан саһаһынан түүһнэри бөрүөк, булка аһаһына, өссө да үлэ мунура суох элбэх этэ. Хаһан сыһыаналлара буоллар дьэи саныытын. Оһон кэһини Маарга СПТУ аһыллыбыта, оһон буобардаабыта. Элбэх курсант ийэм миннигэс аһын саныыр-өйдүүр буолуохтаах.

Эһипитим курдук оччолорго көлөбүт оһус. Убайым Силиппиэнниин күгас эриэн, уһун атаһаах сыраһалаах оһуһуһунан тьимир буочуканан оһолоһуоһу уу баһабыт. Сороһор оһуһуһу бараһан сүрүбэлдэһэн дуу, сыыр ортотугар туруһан кэһиһэр, эһи куйаһа, күлүмэнэ да бэрт эбит. Убайым биһикки үлэһитин хайһаан да тоһоруохтаахпыт, ийэбит эттэ да үлэ тоһуохтаах, ону биһиги өйдүүбүт. Мин уһуохуһунан да кырабын, оһуһум үрдүүр убайым оһолдор, үкһүн кини уутун бэйэтэ таһан эрдэһэ буолуо. Мин билинээһингэ дьэири ол оһуһун түүһэн көрөбүн, куруук сырыһыһына сырыһытын оругуу аһайдык даһайан таһан иһэр буолабыт.

Хас да сыл тухары дьонум кырыйдыбыт дьэбэккэ сайын айыы "Кубалаах" дьээн сайылыкка субай сүөһү көрөллөр. Үчүгэй да сайылык этэ, сирэ-дойдута, айылҕата, булда, балыга, сир аһа барыта баар. Мин оччолорго Ыурбаа "Кыталык" култуура киинигэр үлэлиһин. Өрөбүллэрбэр быыс

буллум да дьоммутугар сайылыкка сир аһыты, окко көмөлөһө барабыт. Оһон быраатым Быттыын күөлгэ туулуур, күс оһолуур, куобаһа туһаһыыр. Сотору-сотору быраатым бэлэсипэтинэн куобах тилигирэтэн аһалар. Ийэм биһикки ас аһытыбыт, ол быһыһыгар миигин хайдах аһытырга, сүлэргэ, туостан ыас өрөргө үөрэтэ оһсон ылар, аһам бокуоһа суох улахан алтан салабаарга чэйин өрөр. Дьэит оһоһоһугар күлүк сиргэ сибэйһэй салгыһна оһолорон эрэ аһытыбыт, ирэ-хоро кэпсэһэбит, түптэлиһибит. Сайылыкпыт аһаһа мөһө сыттаах түптэ буруотунан уһаарыһар. Кэһнэ оһонньуу түһээри балааккаһа утуһабыт.

Оһо эрдэхпиттэн ийэбитин батыһан оттуур сирдэриһитинэн оттуу сылдыан, үрэх уһуорунан күөх луугу хомуйар этибит. Биридэ быраатым Балыарыйдыһын күөх луук көрө дьээн элбэхтик аһыраһаммыт эрһиһнэ тыһытынан үрэхпитин туорааһытыт. Сир дойдуга барыта уу буолбт эбит, ол иһин төһүннүбүт. Аартыкытыһын киһирэн уһуһуһунан бардыбыт. Биэрэктэн доһуочча тэйдидит. Тыһытыгар "буль-буль" уу киһирэн барда, нэһилэ төттөрү биэрэктин буллубут, чуут ууга тьимирэ сыһытыт. Тыһытыһын оһон-манан баһайан баран иккиһтэн туораары гыммыһыт эмиэ тьимирэн бардыбыт. Мин тыһыбар оһолортон аккаһастаным. Быраатым отунан-маһынан тыһытын аһарын хам баһайда, туорууруду санаһна: "Кэтэс, аһын тыһынан билигин кэлиһэм," - дьитэ.

Хаһан да таһараһа үһпэт бэйэм таһараһыттан көрдөһөн ботугуруу турдум. Өрөтөр буолбата тьимир сыһыһынан хоһуу баһыһылыбыт икки мас тыһынан сүүбурутан кэллэ. Туораан иһэн быраатым өссө илимин көрдө. Этэнгэ сиргэ үктэнниһит, баһанайдаах дьон быһытыһын үрэн-көтөн баран истэхпитинэ, ийэбит эрэйдээх ыксаан сүүрэн иһэр эбит. Биһиги кинини күт-таамаары, бэйэтэ да сүрүһинэн сэрэйэн кэллэһэ, эһпэттибит.

Ийэм хотону бэйэтэ тутар дьээн этэн аһарыһытым. Бу хоһут өйдөөтөһүһэн хотон дьээн иккиһ дьэитэ эбит. Мин Дьондуораһтар улахан "чөм сылаһа" (аһам миигин таптыыр аһа), хотонго үктэммэтэх маһны кыһытарарын. Ийэм ыһах куруруһун туппатыһын, үрээһэ суох хаалбатыһын дьээн саныыр эбит. Ол санаатыһын миигин Маһадан куоракка ыһтан үөрэттэрэн хормейһтер буолбутум. Дойдубар Ыурбаа култуура эйгэтигэр өр сыл үлэлээн ССРС култуураһын туйгуһа, онтон кэһин Тааттаһа оһуолаһа үлэлээн мунгуһуур үрдүк категориялаах мууһука учууһалын аһын ылбытым.

Саһыһан баран дьонум Маар, Ыһаһыт ыккардыгар тутуллубут оһо лааһырыгар үлэлиһилэр, ийэм буобардыһын, аһам оһолоһуоһу оһоһун оттор. Ийэм сылаас истин, хоһуу майгыһаһа, араас миннигэс аһыгар оһолор үөрэнэн хаһан барыаһтарын да, "эһэлээх-эбээлэрин" ыһытаһтарын да баһарбаттар этэ. Бэл Миһиринэйгэ оһолор дьүөгөһ Таһара кыргыттары "эбээ Балбаараны" эһэлэригэр ыла сатыһылар эбээт дьэһнэр, ол күлсүүтэ буолабыт.

Биһиги сотору-сотору I Хаһалас, Маар алаастарыгар отчуттарга, лааһырдарга агит-биригээдэнэн оһуһуһан аһаһыт, кэһсиэр да көрдөрөбүт, сэһэргийибит, кыһыл мунуктарын оһоробут, хаһыат таһаарарыт, сороһор от да кэһиһиһтигэр көмөлөһөбүт. Ол тухары хаһан да эргийдээх-бутуурдаах суолтан сыһайбакка, ардахха, баһараһна массыһнабытын үтэ-үтэ, кимнээһэр да дьоллоһуһу үрө-көтө, ырыа-тойук, үһкүү-битти аргыһтаах буолабыт, өссө кэһнэтигэр кулууптарга кэһнэ бырагыраамаһа кэһсиэр көрдөрөбүт.

Бэйэм үлэлэһит тэриһтэм аһы ырыа

ансаабылларын тэриһэр идэлээһин, элбэх куонкуруһтарга, бэстибээллэргэ лауреатыһыр этибит. Гармонияһа, церковнай хордары истэрбин олус сөбүлүүбүн. Дьүөгэлэрбин кытары 3-4 куолаһынан өрүү көрөһө түстүбүт да ыһытыбыт.

Ийэм истэһнэһэн этэ, элбэх оһону туһунан таһыһнарыһа, барытын бэйэтэ тигэр буолан миигин истэһнэргэ уһуйбута. Талкыһан, илиһиһитинэн араас тыстары имитыбит, этэрбэс, унтуу тигэбит. Быраатым Балыарый бэртээһидик улларан кэһиһэр. Дьэитэһнэ дьонно үккэ ийэлээх бырааһтар атаһаһын тиктэрэллэр, оноттороллор. Мин эмиэ дьахтар буоларым быһытыһынан, тугу барытын иннигэһэ суох тигэһин, ийэм таһаһыта хааллаһа. Инньэ гыһан бэйэм тигэн оһолорбун эмиэ муодуһаһыт таһыһнаһытырым.

Ийэм кымыһы куруук оһорор этэ. Хаһас оһуоһа бьэдэрэнэн, ыһыах саһана бааһыһан кымыс турар буолааччы. Балбаара кымыһын иһээри ааммыт сабыллыбат, өрүү аһаһа буолаһа. Кини олус ыалдыһымсаһа, хоһоһо бөһө буолаһыт, дьэитэһит сороһор эрһиһнэ курдук буолаһа. Ыһыаһтарга миһтэ тийбэккэ биһиги, оһолор, дьэитэһит үрдүтэр муннуһунан ыһтан таһан сыһыах курдук сыһабыт, ону-маны кэпсэтэбит, дьэ онно "секрет" таһсар, оһонхоһо майгыһныһырдьы оһурууһа айаһыт, оһунну-раһыт. Ол сыһан сылааһа хорчуоһпа этин ыһытыбыт, миһ-миннигэс миһинин иһэн сыһырытаһыт, ырбаччы тоһобут.

Ыһыаһы бары билэрбит курдук, ыһыаһыт кизэргэлэ - оһуохай. Ийэм оһуохайга үһкүү тыһын бастын этээһитэ, мин киниэхэ мэлдьитин үтүктээһи кыһат буолааччыһын. Дьокууһкаһа "Дьөһөгөй ыһыаһар" ийэм бастакы миһтэһни ыһан, бириһиһигэр истэһнэр массыһыһаны уонна магнитоһону бириэмийэлэммитэ. Миһэх бастын үтүктээһи аһын ингэрэн кинигэ туттарбыттары "Дьэи хаһаайкатыгар 2000 сүбэлэр" дьээн ааттаах.

Ийэм ол курдук оройуон ыһыаһтарыгар элбэх бириһтэри, бириэмийэлэри: от оһсор тэриһин, музыкальнай киһини, телеһиһы, "Дархан этээһи" аһыһан чьистэһнэн кэлээскэлээх мотоһиклыһан бириэмийэлэммитэ. Ийэм чөл, аһаһас, дьикти-кэрэ куолаһыһан дьону ыһаһтан уһуйар курдук үһкүүһүт этэ.

Ийэбин өйдүүр, билэр дьоннор, дьүөгэлэрэ миигин көрдөһөрүнэ "Люба орубуһа ийэтин курдук буолан иһэр, хата Балбаара-бытын көрбүт курдук сананныһыт", - дьээн үөрэллэриһтэн төттөрү бэйэм үөрэһин. Ийэм чурот куолаһа өрүүтүн кулаһаһтар иһиллэр курдук буолан кини өйө-санааһа уонна дууһата өрүү аттыбар баар уонна миигин араһаһчылыһы сылдыар курдук саныыһын.

Ийэбит Варвара Мисаиловна Васильева 76 сыл күн сиригэр оһолон аһспыт бэлиэтэ кини оһолоруттан ураты 1986 сылтан саһалаан Сунтаар, Бүлүү оройуоннарыгар уонна Дьокууһкаһа (1990 с.) үһкүү тыла этэр идэтиһнэн бириһтэһх миһтэлэргэ тиксибитэ. "Дархан этээһи" аһыһан чьистэһммит (1998 с.) Варвара Мисаиловна ити курдук үлэ, тыһыл бэтэрэһнэ дьээн аһы чьистэһтиһк сүгэн, чөл оһоһун түмүктэһиттэн биһиги, кини кэһчээрлэрэ, күөн туттаһыт.

Любовь Васильевна ВИНОКУРОВА,
ССРС култуураһын туйгуһа,
олунһу кь, 2008 сыл.

Бэчээккэ тиксэрдэ
Варвара САМСОНОВА,
Маардааһы оһохтоох биһилэтикэ,
2021 сыл.

– Социальная защита –

Материальная помощь для капремонта

В Нюрбинском районе продолжается оказание единовременной адресной материальной помощи отдельным категориям граждан на проведение строительства, капитального ремонта или благоустройства жилого дома.

В 2021 году 103 жителям 19 поселений района будет оказана единовременная материальная помощь на улучшение жилищных условий.

24 июня состоялось очередное заседание районной комиссии по рассмотрению заявлений граждан улуса категории:

- ветераны тыла;
- "дети войны" от 80 лет;
- инвалиды I группы;
- семьи с детьми-инвалидами.

Размер материальной помощи на одного заявителя составляет 200 тыс. руб.

Решением комиссии и распоряжением Главы МР "Нюрбинский район" А.М. Иннокентьева будет оказана помощь 57 гражданам Нюрбинского района, из них:

- в г. Нюрба - 19,
- с. Малькай - 7,
- с. Антоновка - 1,
- с. Чаппанда - 6,
- с. Хорула - 6,
- с. Мальжегар - 4,
- с.Хатынг-Сысы - 3, с. Киров - 1,
- с. Дикимдя - 1 человек.

Отдел по социальным и семейным вопросам администрации МР "Нюрбинский район".

– Спорт сонуна –

Сэттэ мэтээл эбилиһнэ

Өрөспүүбүлүкэтээһи сахалыы оһуоһу оһонньуутугар онлайн-турнир, "Туймаада 2021 ыһыаһар", Доруоһуйа сыһыгар аһаллаах "Хабалык, хаамыһа" күрээһ бэһыйын 26 күнүгэр буолан аһта. Ыурба улуһуттан 15 киһи кытыһна.

3 группаһа 2003-2006 с.т. Аһанаттан 1 миһтэһни ыһла Семенов Ыургун Ефремович.

6 группаһа 1970-1961 с.т. Сүлэттэн Ивановна Раиса Алексеевна 1 миһтэһни ыһла. Күндээдэттэн Сячихова Наталия Николаевна, Маалыкайтан Васильева Эмма Иннокентьева, Ыурбаттан Гаврильева Светлана Дмитриевна, Дьиикимдэттэн Федотова Светлана Алексеевна кытыһнылар.

7 группаһа 1956-1960 с.т. Маалыкайтан 1 миһтэһни Ивановна Лариса Михайловна ыһла. Күндээдэ нэһилигиттэн Аммосова Альбина Афанасьевна 3 миһтэһни ыһары ситистэ.

7 группаһа эр дьоннорго 1956-1960 с.т. Сүлэттэн Васильев Анатолий Михайлович 2 миһтэһэ буоһла.

9 группаһа 1946-1950 с.т. Аһанаттан Гаврильев Макар Александрович 3 миһтэһэ тигистэ.

10 группаһа 1945 с.т. үһһэлэргэ 3 миһтэһэ буоһла Тимофеева Татьяна Никитична. Эдэрдэргэ Васильев Михаил Николаевич кытыһна. Ыурба улуһуһугар өссө 7 мэтээл эбилиһнэ.

Акулина РОМАНОВА.

– РФ ИДМ Ньурба оройуонунуабы силиэстийэлиир отделениета сэрэтэр –

2021 сыл ыам ыйын туругунан Ньурба оройуонугар информация уонна коммуникация технологияларын туттан, куйаар ситигин нөҥүө мал-сал утары 15 буруй оҥоһуута регистрацияланна, ол иһигэр 11-рэ түөкүннээһин.

РФ ИДМ Ньурба оройуонунуабы силиэстийэлиир отделениетын силиэдэбэтэллэринэн 2021 сыл алта ый иһигэр 9 холуобунай дыала көбүтүлүннэ.

Ньурба оройуонун олохтоохторо, ол эбэтэр, Ньурба куораттан - 5, Антоновкаттан - 1, Хорулаттан - 1, Маартан 2 киһи түөкүттэр албыннарыгар түбэһэн сыл аҥаарын иһигэр ИККИ МӨЛҮЙҮӨН СҮҮС ТЫҕЫНЧА солкуобай кэрингэ харчыларын кутан биэрдиһэр.

Түөкүттэр ньымалара араас буолар, күнтэн күн уларыттар, аҕыйах холобур аҕалабыт:

- пенсия мунньулар чааһын компенсациялаһын туһунан эмсэбэлэнээччи электроннай почтатыгар "Официальный компенсационный центр" диэн аатыттан сурук ыһыптытар, ийиллэ сылдыар анкетаны толорорун көрдөспүттэр, эмсэбэлэнээччи тус бэйэ дааннайдарын таһынан, баанын каартатын нүөмэрин, CVV куодун суруйан

Түөкүннээһинтэн сэрэниң

ыытан кэбиспит уонна 11000 солкуобай кэрингэ харчытын уордарбыт;

- эмсэбэлэнээччи мобильнай төлөппүүнүгэр, түөкүн "495" диэн куодтан сабаланаар нүөмэртэн "Сбербанк" куттала суох буолуу сулууспатын үлэһитэ буолан кубулуунан эрийбит уонна эмсэбэлэнээччи баанын каартатыттан сокуоннайа суохтук харчы уста сатаатылар диэн эппит. Өр да өр эмсэбэлэнээччи өйүн сүүйөн элбэх дьайыны огорон, атын атын нүөмэрдэртэн, атын атын дьон эрийэн, тийбээр 160000 солкуобайын эмсэбэлэнээччи баанын каартатын счутуттан уорбуттар;

- эмсэбэлэнээччи "ЯКТ.РУ" электроннай биллэриилэргэ дьыбаан атылыгырын туһунан биллэри таһаарбыт. Биллэриитинэн түөкүн атылаһааччы буолан кубулуунан "СДЭК" транспортнай компанияга ссылака Ватсап нөҥүө ыһыпты, харчыны онно төлүүм диэбит, ол кэннэ эмсэбэлэнээччи баанын каартатын нүөмэрин суруйбут уонна 38000 солкуобайын уордарбыт.

- эмсэбэлэнээччи "ДРОМ" электроннай биллэриилэр нөҥүө Япония массыынатын

аҕалтараары түөкүнгэ 1320000 солкуобай кредит ылбыт харчытын ыытан кэбиспит, күн бүгүнгэ диэри массыыната да, харчыта да суохтар;

- чэпчэки сыанаба тутуу маһын атылыгыбыт диэн түөкүттэр албын биллэриилэригэр эмсэбэлэнээччи түбэһэн 75000 солкуобай харчытын төлүү охсон кэбиһэн уордарда;

- харчы үлүннэрэр сыаллаах, үлүбэй "Инстаграм" социальной ситим нөҥүө кэлбит биллэриигэ эппиттээн, Великобритания брокерскай хампаанньатыгар харчы үлүннэрэри уган, эмсэбэлэнээччи 285000 солкуобай харчытын уордарда.

Манньк буруйдар арыллаллара олус ыарахан, тобо диэтэххэ, үксүн Россия атын регионнарыттан, хаайыы миэстэлэригэр оҥоһуллаллар.

Хайдах көмүскэнэбит диэтэххэ, манньк:

- ханнык да баан үлэһитэ эһиги баангыт каартатын нүөмэрин ыйыптыт, сокуоннайа суохтук каартаттан харчы устан эрэллэр, кредит оноро сатыыллар диэн эп-

пэт, ол иһин итинник звонок киирдэбинэ салгыы кэспэтимэн, бэйэбит баангытыгар эрийэн ыйыталаһаххытын сөп;

- харчыны урут төлүүртэн аккаастанын, табаары тутан баран төлүүр туһунан кэспэтэ сатаанг, кыаллыбат буоллабына ити табаары атылаһартан туттунунг;

- табаар атылыанар миэстэтин, табаары көрөр туһунан сураһын, түөкүннэр ити көрдөһүүгүтүгэр араас биричиинэ булан аккаастахтара, табаары хаартысканан ыытан көрдөрө сатыа, оччоҕо атылаһартан аккаастанын;

- "Инстаграм", "Ватсап", "В контакте" уо.д.а. социальной ситимнэр нөҥүө кэлэр биллэриилэргэ итэбэйэн харчы төлүү охсортон туттунунг, үчүгүйдик ыйыталаһынг, бэрэбиэркэлээнг;

- араас брокерскай хампаанньаларга, биржаларга харчы уган үлүннэрэртэн туттунунг, сирийэн туоһулаһынг, бэрэбиэркөлэммит хампаанньаларынан туһанаххытын сөп.

Россия ИДМ Ньурба оройуонунуабы отделын силиэстийэлиир отделениетын силиэдэбэтэлэ, юстиция майора ЕФРЕМОВА Г.К.

– Прокуратура Нюрбинского района разъясняет –

Не попадайтесь на уловки мошенников!

Последнее 10-летие информационные технологии прочно вошли в жизнь практически каждого человека. Однако с безграничной пользой, которую предоставляют мобильные интернет услуги в нашу жизнь, к сожалению, входят и преступные посягательства. По данным информационного центра МВД Республики Саха (Якутия) за 12 месяцев 2020 года зарегистрировано 2287 преступлений, совершенных с использованием информационно-телекоммуникационных технологий (2019 - 1583), рост по сравнению с предыдущим годом составил 44,5%. За 3 месяца с начала т.г. зарегистрировано уже 778 преступлений рассматриваемой категории (2019 - 472), рост составил 64,8 %!

Большую часть таких преступлений составляют мошенничества, связанные с использованием мобильных средств связи и сети интернет (ст. 159 УК РФ). В 2020 году такими преступлениями гражданам и организациям причинён ущерб на сумму почти 132 млн. рублей. В 2020 году количество таких преступлений увеличилось на 64,5% %. (2020 - 1 907, 2019 - 1159).

Другую значительную часть преступлений в сфере ИКТ составляют т.н. "дистанционные хищения" или кражи связанные с неправомочным списанием денежных средств с банковских карт граждан (ст. 158 УК РФ - кража). Таких преступлений в 2020 было - 754. Причинён ущерб на сумму почти 52 млн. рублей. Кроме того, данную категорию преступлений составляет незаконных сбыт наркотических средств (ст. ст. 228, 228.1 УК РФ) - 522 (561) и преступления в сфере компьютерной информации (ст.ст. 272-274 УК РФ) - 29 (14), т.е. рост в 2 раза.

Является большим заблуждением считать, что на уловки мошенников попадают-

ся только пенсионеры, молодёжь и "недалёкие" граждане. Жертвами, как правило, становятся работающие граждане трудоспособного возраста от 25 до 55 лет (42,5%), имеющие постоянный источник дохода. На пожилых граждан и молодёжь приходится всего 13-14 % пострадавших. Жертвами названных преступлений становятся граждане, обладающие денежными средствами на банковских счетах либо проявляющие заинтересованность в приобретении товаров либо услуг посредством сети Интернет.

Наибольшее количество пострадавших произошло в городах Якутск, Мирный, Нерюнги, Удачный, а также Алданском, Ленском, Мегино-Кангаласском, Вилюйском и Чурапчинском районах. Но это не означает, что данные преступления не коснутся граждан, проживающих в других районах.

По данным полиции в настоящее время на территории республики преобладают 3 наиболее распространённых способа совершения дистанционных хищений:

- мошенники совершают хищения посредством использования подложных объявлений на интернет-площадках (Авито, Дром, Юла и т.д.) о купле-продаже или аренде различного имущества;

- мошенники представляются работниками банковских организаций, полиции или других органов или организаций;

- создание злоумышленниками ложных интернет сайтов, похожих на сайты известных банков, интернет-магазинов, которые пользуются у пользователей доверием, через которые происходит хищение реквизитов платёжных карт;

- распространение злоумышленниками в сети "Интернет" и социальных сетях предложений заработать на процентах на

так называемых "биржах", "инвестиционных компаниях", получить быстрый заработок.

Но это не означает, что нет и не будет других видов. Мошенники ежедневно изобретают новые способы, играя на слабостях людей, а именно на здоровье, страхе за близких, страхе потерять свои деньги, желании купить подешевле, заманчивых и интересных предложениях, денежной выгоде, потребности в заработке, информации для улучшения своей жизни и даже на желании поймать и наказать мошенника.

Как совершается интернет-мошенничество?

Мошенники совершают хищения посредством использования подложных объявлений о купле-продаже или аренде различного имущества на интернет-площадках Авито, Дром, Юла и т.д., причём это могут быть объявления, как о продаже, так и о покупке имущества, в ходе общения под любыми, в т.ч. "объективными" предложениями вам предлагают сообщить данные вашей банковской карты или предлагаю перечислить аванс под предлогом бронирования, залога и т.д.

Продавец по объявлению может попросить аванс за приобретаемую по объявлению вещь, либо реквизиты вашей карты для перечисления аванса или залога вам, после чего перестанет выходить на связь. Поэтому следует знать, что приобретение товаров, в т.ч. авиабилетов, либо услуг посредством сети Интернет, не важно в интернет-магазине или с рук у граждан - это большой риск! Интернет-сайт магазина может оказаться поддельным, а в качестве физического лица - как продавца, так и покупателя - может выступить аферист! Важно всегда помнить, что мошенники оруду-

ют ежедневно, в любое время суток.

Как не стать жертвой интернет-мошенничества?

Нельзя перечислять деньги авансом, да и наложный платёж, к сожалению, не гарантирует, что вы получите именно тот товар, на который вы рассчитывали. Вместо него вы можете получить т.н. "куклу" или совсем ничего. Следует лично проверять исправность и наличие в комплекте покупки обещанных свойств и возможностей и рассчитываться только по факту получения.

Поэтому либо приобретайте товары в простом магазине либо пользуйтесь только проверенными интернет-магазинами либо сервисами, у которых в вашем городе есть офисы, т.к. wildberries, Почта России, aliepress, причём надо точно знать интернет-адреса этих магазинов, чтобы не попасть на поддельный сайт.

Не делайте покупок со своих зарплатных карт, заведите для покупок специальную карту, например с cashback или travel бонусами, и переводите на неё ровно столько денег, сколько необходимо на покупку.

Авиа и железнодорожные билеты приобретайте в авиакассах или исключительно на проверенном сайте авиакомпании (его адрес можно уточнить по телефону в авиакомпании). К стати говоря, многие не знают, что при покупке авиабилета cashback на банковскую карту начисляется только в том случае, если вы рассчитываетесь непосредственно банковской картой, а не в интернете. Поэтому не стоит приобретать авиа и ж/д билеты в интернете.

Доведите данную информацию до сведения Ваших близких, защитите их!

Прокурор района, младший советник юстиции А.В. СЛЕПЦОВ.

– ГИМС сообщает –

К сведению судоводителей!

Уважаемые горожане и жители Нюрбинского района, Вилюйское отделение Центр ГИМС ГУ МЧС России по РС(Я), напоминает Вам о необходимости регистрации маломерных судов с момента приобретения и их государственное освидетельствование (техосмотр).

В период навигации и в межнавигационный период Вилюйское отделение проводит регистрационные действия:

регистрацию (перерегистрацию) для физических и юридических лиц, выдачу дубликатов судовых билетов (в случае утери), изменения в судовых билетах, исключения из реестра маломерных судов и т.д.

Подача заявлений и прием документов на регистрационные действия проводятся по адресу г.Нюрба ул.Чусовского 12 "а"

(здание Пожарной охраны 2 этаж) с 9.00ч до 12.00ч с пн-пт.

По вопросам регистрации маломерных судов обращаться с 9.00 до 18.00 по номеру: 8-914-236-26-74

С наступлением навигационного периода на реке Вилюй государственные инспектора ГИМС проводят ежегодное государственное освидетельствование маломерных судов (технический осмотр) для физических и юридических лиц. Для подачи заявлений граждан на проведение государственного освидетельствования необходимо подойти по адресу: г.Нюрба ул.Чусовского 12 "а" (здание Пожарной охраны 2 этаж) с 9.00ч до 12.00ч с пн-пт.

Государственный инспектор по маломерным судам Вилюйского отделения Центр ГИМС ГУ МЧС России по РС(Я) С.И. ПАНЧЕНКО.

Информация об эпидемиологической ситуации в Нюрбинском районе по состоянию на 30.06.2021 г. (утро)

За 29 июня выявлено 3 новых случая заболевания коронавирусной инфекцией (с.Малыкай, с.Чаппанда).

В настоящее время всего в районе продолжают лечение 65 пациентов:

- В Нюрбинском районе - 48 пациентов: из них на амбулаторном лечении - 30, на стационарном лечении - 18 пациентов:
- в Мирнинской ЦРБ - 14,
- ЯРКБ г. Якутска - 3.
г.Нюрба (Мирный, Якутск) - 34;

с.Антоновка - 10;
с.Сюля - 2;
с.Едей - 1;
с.Маар - 2;
с.Чаппанда - 4;
с.Жархан - 1;
с.Малыкай - 11.

В 2021 году летальных исходов в стационарах инфекционных - 14, из них в стационаре г.Мирный

- 10, в г. Якутске - 2, Нюрба - 2.
Call-центр Нюрбинского района - 8914-234-42-31.

Круглосуточная горячая линия Оперативного штаба - 8(41134) 2-25-16.

Телефон горячей линии Нюрбинской ЦРБ 8-800-550-70-66.

Уважаемые жители Нюрбинского района!*

Призываем строго соблюдать все санитарно-эпидемиологические меры, режим самоизоляции гражданами старше 65 лет, с хро-

ническими заболеваниями.

Мы должны понимать, что соблюдение санитарно-эпидемиологических требований является сейчас одним из самых эффективных способов предохранения от заболевания коронавирусной инфекцией.

Берегите себя, здоровье близких, родных, старшего поколения!

Оперативный штаб Нюрбинского района.

– СИА иһитиннэрэр –

Саха сиригэр коронавируһунан мунутуур бэлэмнээх буолуу эрэһимэ от ыйын 15 күнүгэр диэри уһатылынна

Саха сиригэр коронавируһу тарҕаппат сылтан, кылаабынай санитарнай быраас этиитин учуоттаан, мунутуур бэлэм эрэһимэ от ыйын 15 күнүгэр диэри уһаата. Эрлэ ылыллыбыт хаачахтар барыта тутуһуллаллар. Ил Дархан ыйааҕа бэс ыйын 24 күнүгэр баттанна. Ил Дархан ыйаабынан эбии хаачахтыыр миэрэлэр ылылаллар.

- Хорулинский наследный Совет -

РЕШЕНИЕ РНС 05-14

от 30 июня 2021 г.

О назначении выборов главы МО "Хорулинский наслег" Нюрбинского района Республики Саха (Якутия)

В связи с истечением срока полномочий главы муниципального образования "Хорулинский наслег" Нюрбинского района Республики Саха (Якутия), на основании Закона РС(Я) от 28.09.2011 964-3 №815-Г/ (ред. от 26.04.2018) "О муниципальных выборах в Республике Саха (Якутия)", руководствуясь статьей 10, 29 Устава МО "Хорулинский наслег" Совет депутатов МО "Хорулинский наслег" РЕШИЛ:

- 1. Назначить на 19 сентября 2021 года выборы главы МО "Хорулинский наслег" Нюрбинского района РС(Я).
2. Обнародовать настоящее решение в средствах массовой информации.

В.Н. СЕМЕНОВ, председатель наследного совета депутатов МО "Хорулинский наслег", В.Н. СЕМЕНОВ, глава МО "Хорулинский наслег".

Эбэрдэлибит

Күндү ийэбит, эдьийбит, эбэбит, хос эбэбит Анна Егоровна! Эйигин бу күнүргэ 90 сааскын туоларынан итиитик-истиңик эбэрдэлибит!

Сахалыы мындыр өйгүнэн, тобуллаҕас толкуйгунан салайтаран сэрии оҕотун ыарахан олобун дьарамай санныгар сүгэн, үлэлээн-хамсаан киһи-хара, ыал буолан, оҕо төрөтөн, атахтарыгар туруортаан биһр саха дьахтарын сиргэ кэлбит аналын толорон олордубун. Ханна да үлэлэбитин иһин ийэбит барахсан үчүгэй үлэһитинэн биллэрэ. Онон төрөтүтү оҕолоро, сизинэрэ кизэн туттабыт. Эн тыынгар бизэнэн күн бүгүн дьоллоохтун, сүрүбүн сылааһын, билинг сүмэтин биһиэхэ бизэрбитин иһин махтанабыт.

Чэгиэн-чэбдик буол, бастың санааң барҕара, соргулаах санааң салалла, кэрэ санааң кэскиллэнэ, ыра санааң туола туруохтун!

Эбэрдэни кытта оҕолорун, сизинэрин, хос сизинэрин, аймахтарың.

- Кэриэстэбил -

Үтүө аата ааттана туруо

Ахтар-саныыр, таптыыр кэргэним, аҕабыт, эһэбит Хорула нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооҕо СЕМЕНОВ Николай Васильевич биһиги кэжкэбиттэн туораабыта от ыйын 1 күнүгэр 3 сылын туолла.

Аҕабыт 1958 с. кулун тутар 27 күнүгэр Хорулаҕа төрөөбүтэ. Орто оскуоланы бүтэрэн баран Маардаабы СПУ-га үөрэнэн суоппар идэтин ылбыта. Ол иһин кини санаата-дууһата тимиргэ, техникаҕа чугас этэ. Салгыы аны салайар үлэҕэ сыһыаннаабын, толоруҕаһын, ирдэбиллээбин иһин 1983 с. "Марха" отделиениытыгар манҕай ыаннык, онтон субай бири-

гэдииринэн анаммыта. Бу үлэтигэр элбэх ситиһиилэрдэммитэ. Үлэтигэр бэриниилээхтик, сылдарын тухары билэ-көрө сатырынан дьон-сэргэ убаастабылынан туһанара. Нэһилиэккэ ыгыттылар бары общественной тэрээһиннэргэ актыыбынайдык кытта-ра.

Кэлин олох уларыйан, санга усулуобуйага олонор хаалбакка, тыа хаһайыстыбатын сайдытыгар эдэр сааһыттан үлэлээбит буолан, дьон-сэргэ олобо тупсарыгар, нэһилиэгин туһугар 1992 с. санга тэриллибит ЖКХ учаастагар манҕай механигынан, онтон начальнигынан биэнсийэҕэ тахсар диэри үтүө суобастаахтык, бары өйүн-санаатын уруан туран дьон-үлэ туһугар үлэлээбитэ-хамсаабыта. Ити барыта бэйэтин иннигэр буолбакка, дьон-нэһилиэк олобо тупсарыгар анаан этэ.

Биһиги 1979 с. ыал буолбуппут, 4 оҕо аҕата, элбэх сиэн эһэтэ этэ. Кинилэр тустарыгар сүүрү-көтө, үлэли-хамсыы сылдыбыта. Билигин баар 3 оҕотун тус-туһунан дьылээн, дьон кэжкэтигэр таһаарбыта.

Биһиги аҕабыт үтүө майгылаах, үөрүннээн, аһыныгас дууһалаах, кырдыаҕа кытта кырдыаҕас, оҕону кытта оҕо буолааччы. Айылбаҕа сылды-

рын туохтааҕар да ордороччу. Сайын илимнээн, күһүн мунҕалаан элбэх дьону күндүлээтэҕэ. Олус ылдыты-тымсах, сылдыбыт ылдыты кэһини-тэ суох ыппат этэ. Үлэлиир кэмгэр хас да сыл нэһилиэк сэбиэтигэр, үс төгүл оройун сэбиэтигэр депутатынан талыллан дьон итэҕэлин чистээхтик толорбута. Кини туохха барытыгар ыраабы анаарар дьобурдааба уонна тус санаатын, идеяларын тиһэ-бэр тиэрдэрэ, толорор.

Күндү киһибит олобо оҕолоругар-сизинэригэр салҕанар. Туолбатах ыра санааларын кэнчээри ыччата толоруо дьон биҕэ эрэллээхтэ.

Сыл-хонук биллибэккэ аастар ааһыа, оттон биһиги аҕабыт куруутун холобур буолан үтүө аата ааттана туруоҕа.

Кэргэнэ, оҕолоро, сизинэрэ.

Чабылхай олобо умнуллубат

Үөрэнэ сылдьан олобун аргыһын көрсөн, эдэр дьоннор характарынан хайбаһан, сүрэхтэринэн сөбүлэһэн ыал буоларга бигэтик быһаарынан Ньурба оройуонун Хангалас нэһилиэгэр күтүөт буолбута. Кэргэнэ Нина Николаевна элбэх оҕолоох Григорьевтар дьиэ кэргэттигэр иккис оҕонор төрөөбүтэ. Баҕар ол иһин буолуо кинилэр эмиэ Нинэтинээн 7 оҕону төрөтөн-иитэн, атахтарыгар туруоран оҕолор оннуларын булан 15 сиэни бэлэхтээн тапталлаах эһээ, эбээ буолар дьолун биллилэр.

Инокентий Герасимович ыал аҕата буолан баран кэҕэхтөн үөрэхкэ көспүтэ уонна Киров нэһилиэгэр "Таркаайы" сопхуоска 6 сыл фермаҕа үлэлээбитэ.

1989 сыллааха Хангаласка көһөн кэлбиттэрэ уонна интернакка иитээччинэн үлэти кирибитэ, ону сэргэ оскуолаҕа аргыһа чаастаах саха тылын, литературатын учууталынан үлэтин саҕалаабыта.

Мин Хангалас орто оскуолатыгар үлэти киририиттэн Инокентий Герасимович кытта алтыһым саҕаламмыта. Семен Афанасьевич Анисимовтың иккиэн саха тылын, литературатын учууталларга идэлээх буоланар ыкса доҕордуу буолбуттара. Оҕолору үөрэтэргэ бэйэ-бэйэлэрин си-

тэрсэн бизэрэн кинилэргэ үөрэммит оҕолор табыллыбыттар. Мин төрүт культуура чааһын бизэрим. Онон Инокентий Герасимовичтың иккиэн сүбэнэн оҕолорбутун талан олимпиадаҕа бэлэмниир этибит. Онтубут түмүктэрдээх буолбута. Оройуонна биһиги оҕолорбут 3 бастың миэстэҕэ кириэр буолбуттара. Надя, Люда Рожиналар, Маша, Надя Васильевалар, Сахья Денисова региональной олимпиадаларга ситиһиилээхтик кыттыбыттар. 2001-2002 үөрэх сылыгар Дьокуускайга ыгытыллыбыт "Республиканский үөрэнээччилэр төрүт культуура олимпиадаларыгар" 9 кылаас үөрэнээччилэрэ Надя Рожина 2 миэстэни, Оля Иннокентьева 1 миэстэни ыланар олус үөрдүбүттэрэ. Оля Иннокентьева 8 кылаас кэнниттэн Ньурбатаабы тылхыһыгэр үөрэнэ кирибит сыла этэ. Миэхэ төрүт культуура учууталыгар "Барҕары" фондаттан "Махтал сурук" кэлэн үлэбэр кынаттаабыта.

Инокентий Герасимович "Саха Өрөспүүбүлүкэтин үөрэйриитин туйгуна", Марха куустатын "Дабан" экспериментальной площадкатын профилнай кууруһун учуутала. Хангалас орто оскуолатын учууталарын гуманитарнай холбоһугун өр сылларга салайан үлэлэппитэ. Оройуоннаабы үөрэнээччилэр кыһынҕы "Аартык"

лаабырдарын учуутала. Манна оройун араас оскуолаларгытан, Ньурба куораттан кэлэн оҕолор тылы дириңэтэн үөрэтэн, айар дьобурдарын холонор бараллара. Бу лаабырга сылдыбыт оҕолор өйтөн суруйуулар, хоһооннор хомуруунуук быһыытын бачээттэнэн таһаарыллыбыта. Кини үлэтин сүрүн хайысхатынан "Үөрэнээччи утумнаахтык дьарыктанан төрөөбүт тылын ымпыгын-чымпыгын билэрин ситиһиңи, хайыскалаахтык, дириңэтэн үөрэтиңи, бэйэ үлэлээһинин түмүгэр үөрэнээччи сөптөөх хайысхатың, идэтин талытыгар көмө" дьон этэ. Үлэтин түмүгэ таһаарылаах буолбута. Биһиги оскуола выпускниктарыттан 20 тахса оҕо СГУ ФЯФик салаатын бүтэрэн өрөспүүбүлүкэ араас мунуктарыгар учууталынан, НВК-ҕа суруналыһынан, ыгытааччынан, библиотечкаларга, радиога, редакцияҕа үлэли-хамсыы сылдылар.

Инокентий Герасимович Саха тылын, литературатын учууталын быһыытын араас таһымнаах педагогическай аарыыларга кыттар. Улуустаабы Спиридоновскай, Антоновскай, Н.С. Григорьев, А.А. Иванов-Күндэ аатынан региональной аарыыларга үлэтин уопутун сырдаппыта. "Ребус-тар" көмө матырыяал хомурууну-

гун уонна уроктарга туттулар дидактическай матырыяаллары тарбаппыта. 2004 сыллааха Дьокуускайга "Ийэ тыл республиканскай форумугар" Семен Афанасьевичтың маастар-кылаас ыппыттар. 2005 с. Малдыаҕар орто оскуолатыгар саха тылын, литературатын, төрүт культуура учууталарын кууруһугар аһаҕас уроок ытан учуутал быһыытын үрдүк маастарыстыбатын көрдөрбүтэ. Ити сыл "Ийэ тыл республиканскай форумугар" ИТКРО хайысхатынан ыңгырыллан кыттыыны ылбыта. 2007 с. Ньурба улуһун "Бастың учуутала" ааты сүкпүтэ.

Инокентий Герасимовичы ыарахан ыарыы биһиги ортобугуттан илдьэ барыта бэс ыйын 29 күнүгэр 40 хонуга буолла. Кини кылгас буолан баран чабылхай олобо умнуллубат, оҕолоругар, сизинэригэр салҕанар. Күндү улаханник убаастанар учуутал, кэллээх дьэбэлээн "Хаама сылдыр холбука" дьон ааттааччыбыт. Билинтэ-көрүүтэ баһаам, аан дойдуну анааран үгүстүк куолулан, арыт мөккүһүн да ыларбыт. Эн будьурхай куударан, эбэлээх собуустук көрүт характарың өрүү сүрэхпитигэр, өйбүтүгэр баар. Бүдүн дьылларга быраһаай Дьараанын уола Лэгэнтэй Оруоһун.

Маргарита ИВАНОВА, СӨ үөрэйриитин туйгуна, уһулчучу үрдүк категориялаах төрүт культуура бэтэргэн учуутала.

Понедельник 05.07.2021
06:00 - Саҕа күн 6+ 07:00 - Утро Якутии 6+ 08:00 - Саҕа күн 6+ 10:00 - Тизэргэн 12+ 10:30 - Подворье 12+ 11:00 - Ысыах Олонхо 6+ 12:00 - "Якутия" 12+ 12:15 - Асчыттар 12+ 13:00 - Дойдум дьоно 6+ 13:15 - Будни ученого-медика 12+ 13:30 - "Саха сирэ-Якутия" 12+ 14:00 - Интеллектуальная игра 12+ 15:00 - "Якутия" 12+ 15:15 - Интеллектуальная игра 12+ 15:30 - Документальный фильм 12+ 16:15 - Бастың клип 12+ 16:30 - Пути великих свершений 12+ 17:00 - "Тэтим" радио 6+ 18:00 - "Саха сирэ" 12+ 18:15 - Ысыах Олонхо 6+ 19:00 - "Якутия" 12+ 19:15 - Актуальное интервью 12+ 19:30 - Испытано на себе 12+ 20:30 - "Саха Сирэ" 12+ 21:00 - Подворье 12+ 21:45 - Подворье 12+ 22:15 - Бастың клип 12+ 22:30 - Итоги дня 12+ 23:00 - Аал-луук мас 12+ 23:45 - Бастың клип 12+ 00:00 - Игры Манчаары-2021 6+ 01:15 - Документальный фильм 12+ 02:00 - Бастың клип 12+ 02:15 - Итоги дня 12+ 02:45 - "Тэтим" радио 6+ 03:45 - Аал-луук мас 12+ 04:30 - Хранители времени 12+ 05:00 - Подворье 12+ 05:30 - Тизэргэн 12+

15:15 - Интеллектуальная игра 12+ 15:30 - Документальный фильм 12+ 16:15 - Бастың клип 12+ 16:30 - Хранители времени 12+ 17:00 - "Тэтим" радио 6+ 18:00 - "Саха сирэ" 12+ 18:15 - Ысыах Олонхо 6+ 19:00 - "Якутия" 12+ 19:15 - Актуальное интервью 12+ 19:30 - Испытано на себе 12+ 20:30 - "Саха Сирэ" 12+ 21:00 - Дневник Игр Манчаары-2021 6+ 21:15 - Тизэргэн 12+ 21:45 - Подворье 12+ 22:15 - Бастың клип 12+ 22:30 - Итоги дня 12+ 23:00 - Эл Иитэ 12+ 23:45 - Бастың клип 12+ 00:00 - Актуальное интервью 12+ 00:15 - Испытано на себе 12+ 01:15 - Документальный фильм 12+ 02:00 - Бастың клип 12+ 02:15 - Итоги дня 12+ 02:45 - "Тэтим" радио 6+ 03:45 - Эл Иитэ 12+ 04:30 - Хранители времени 12+ 05:00 - Подворье 12+ 05:30 - Тизэргэн 12+

Среда 07.07.2021
06:00 - Саҕа күн 6+ 07:00 - Утро Якутии 6+ 08:00 - Саҕа күн 6+ 09:00 - Игры Манчаары-2021. Прямая трансляция 6+ 12:00 - "Якутия" 12+ 12:15 - Асчыттар 12+ 13:00 - Дойдум дьоно 6+ 13:15 - Актуальное интервью 12+ 13:30 - "Саха сирэ-Якутия" 12+ 14:00 - Интеллектуальная игра 12+ 15:00 - "Якутия" 12+ 15:15 - Интеллектуальная игра 12+ 15:30 - Документальный фильм 12+ 16:15 - Дневник Игр Манчаары-2021 6+ 16:30 - Хранители времени 12+ 17:00 - "Тэтим" радио 6+ 18:00 - "Саха сирэ" 12+ 18:15 - Ысыах Олонхо 6+ 18:45 - Дневник Игр Манчаары-2021 6+ 19:00 - "Якутия" 12+ 19:15 - Норуют уеруутэ 6+ 20:30 - "Саха Сирэ" 12+ 20:45 - Дневник Игр Манчаары-2021 6+ 21:00 - Торжественное открытие Игр Манчаары-2021.

НВК САХА
Прямая трансляция 6+ 23:00 - Аал-луук мас 12+ 23:45 - Бастың клип 12+ 00:00 - Игры Манчаары-2021 6+ 01:15 - Документальный фильм 12+ 02:00 - Бастың клип 12+ 02:15 - Итоги дня 12+ 02:45 - "Тэтим" радио 6+ 03:45 - Аал-луук мас 12+ 04:30 - Хранители времени 12+ 05:00 - Подворье 12+ 05:30 - Тизэргэн 12+

Четверг 08.07.2021
06:00 - Саҕа күн 6+ 07:00 - Утро Якутии 6+ 08:00 - Саҕа күн 6+ 09:00 - Игры Манчаары-2021. Прямая трансляция 6+ 18:00 - "Саха сирэ" 12+ 18:15 - Ысыах Олонхо 6+ 18:45 - Дневник Игр Манчаары-2021 6+ 19:00 - "Якутия" 12+ 19:15 - Игры Манчаары-2021 6+ 20:30 - "Саха Сирэ" 12+ 21:00 - Дневник Игр Манчаары-2021 6+ 21:15 - Тизэргэн 12+ 21:45 - Подворье 12+ 22:15 - Бастың клип 12+ 22:30 - Итоги дня 12+ 23:00 - Эл Иитэ 12+ 23:45 - Бастың клип 12+ 00:00 - Игры Манчаары-2021 6+ 01:15 - Документальный фильм 12+ 02:00 - Бастың клип 12+ 02:15 - Итоги дня 12+ 02:45 - "Тэтим" радио 6+ 03:45 - Эл Иитэ 12+ 04:30 - Хранители времени 12+ 05:00 - Подворье 12+ 05:30 - Тизэргэн 12+

Пятница 09.07.2021
06:00 - Саҕа күн 6+ 07:00 - Утро Якутии 6+ 08:00 - Саҕа күн 6+ 09:00 - Игры Манчаары-2021. Прямая трансляция 6+ 16:00 - Документальный фильм 12+ 16:30 -

- Хранители времени 12+ 17:00 - "Тэтим" радио 6+ 18:00 - "Саха сирэ" 12+ 18:15 - ПроАвто 12+ 18:45 - Дневник Игр Манчаары-2021 6+ 19:00 - Игры Манчаары-2021. Прямая трансляция 6+ 22:00 - Дневник Игр Манчаары-2021 6+ 22:15 - Бастың клип 12+ 22:30 - Итоги дня 12+ 23:00 - Аал-луук мас 12+ 23:45 - Бастың клип 12+ 00:00 - Кэрэ кэпсээн 6+ 01:15 - Документальный фильм 12+ 02:00 - Бастың клип 12+ 02:15 - ПроАвто12+ 02:45 - "Тэтим" радио 6+ 03:45 - Аал-луук мас 12+ 04:30 - Хранители времени 12+ 05:00 - Подворье 12+ 05:30 - Тизэргэн 12+

Суббота 10.07.2021
06:00 - Ысыах Олонхо 6+ 07:15 - Истин идыт 6+ 08:00 - Саҕа күн 6+ 09:00 - Игры Манчаары-2021. Прямая трансляция 6+ 13:00 - Бастың клип 12+ 13:15 - Дневник Игр Манчаары-2021 6+ 13:30 - "Якутия" 12+ 13:45 - Будни ученого-медика 12+ 14:00 - Игры Манчаары-2021 6+ 18:00 - "Якутия" 12+ 18:15 - Бастың клип 12+ 18:30 - Истин идыт 6+ 19:15 - Дневник Игр Манчаары-2021 6+ 19:30 - Охота и рыбалка в Якутии 12+ 20:00 - Үүтээн кэпсээнэ 12+ 20:30 - Итоги недели 12+ 21:00 - Дневник Игр Манчаары-2021 6+ 21:15 - Кэпсээн 6+ 22:30 - Ырыа кизэһэтэ 6+ 23:45 - Бастың клип 12+ 00:00 - Просто вкусно 6+ 01:00 - Документальный фильм 12+ 02:30 - Үүтээн кэпсээнэ 12+ 03:00 - Күөрчөх-шоу 12+ 03:45 - Кэрэ кэпсээнэ 6+ 05:00 - Подворье 12+ 05:30 - Тизэргэн 12+

Воскресенье 11.07.2021
06:00 - Ысыах Олонхо 6+ 07:15 - Истин

идьит 6+ 08:00 - Саҕа күн 6+ 09:00 - Игры Манчаары-2021. Прямая трансляция 6+ 13:00 - Бастың клип 12+ 13:15 - Дневник Игр Манчаары-2021 6+ 13:30 - Итоги недели 12+ 14:00 - Игры Манчаары-2021 6+ 17:00 - Клевая рыбака 12+ 17:30 - ПроАвто 12+ 18:00 - "Якутия" 12+ 18:15 - Бастың клип 12+ 18:30 - Истин идыт 6+ 19:15 - Дневник Игр Манчаары-2021 6+ 19:30 - Норуют үөрүүтэ 6+ 20:45 - Дневник Игр Манчаары-2021 6+ 21:00 - Торжественное закрытие Игр Манчаары-2021. Прямая трансляция 6+ 23:00 - Кэпсээн 6+ 01:00 - Документальный фильм 12+ 02:30 - Торжественное закрытие Игр Манчаары-2021 6+ 04:30 - Моя Якутия 12+ 05:00 - Подворье 12+ 05:30 - Тизэргэн 12+

Атылыбыын
В г. Нюрба продается частный двухэтажный дом по ул. Лермонтова, 180 кв.м; участок 12 соток; электроотопление; гараж на 3 машины; на участке хозяйственные, огород, теплица; летний водопровод; 1 этаж: санузел, баня, прихожая, кухня, гостиная; 2 этаж: спальные комнаты, лоджия; мебель и быт. техника остаются. Цена 4 600 000. 8-914-224-10-70 (Звонок / Ватсап)
Куортамна бизэрэбин
Ньурба к. П.Мартынов 3 №-дээх чааһынай дьыз уһун болдьоххо куортамна бэрриллэр. 8-984-109-93-84.

